

GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA CISG KAPSAMINDA ELEKTRONİK İLETİLER

Dr. Öğr. Üy. Gamze AYDOĞDU - Dr. Öğr. Üy. Yasin AYDOĞDU

Kırıkkale Üniversitesi Hukuk
Fakültesi,
Milletlerarası Özel Hukuk
Anabilim Dalı

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Hukuk Fakültesi,
Anayasa Hukuku Anabilim Dalı

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7498-2575>,
g.aydogdu@kku.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3248-5199>,
yasinaaydogdu@ogu.edu.tr

Geliş Tarihi | Received: 25.06.2025

Kabul Tarihi | Accepted: 23.07.2025

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Bu eser [Creative Commons Alıntı-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Atıf | Citation:

Aydoğdu, Gamze ve Yasin Aydoğdu. "Güncel Gelişmeler Işığında CISG Kapsamında Elektronik İletiler". Medeni Hukuk Dergisi. 2/2 (2025), s. 321-357.

Yazar Beyanı

Mali Destek: Yazar, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yazarların Katkıları: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.

Etik Kurul Onayı Beyanı: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde MHD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde MHD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın MHD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir.

Author's Declaration

Financial Support: The author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Author's Contributions: This article was prepared by the author alone.

The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

The Declaration of Ethics Committee Approval: The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

The Declaration of Research and Publication Ethics: The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of MHD in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that Civil Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Civil Law Review.

GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA CISG KAPSAMINDA ELEKTRONİK İLETİLER

ÖZ

Milletlerarası satım sözleşmelerine uygulanmak üzere yeknesak kurallar oluşturarak milletlerarası ticaretin gelişmesini teşvik etmek ve bu alandaki hukuki engelleri kaldırmaya yardımcı olmak amacı ile 1980 yılında Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) kabul edilmiştir. Kabul edildiği günden bu yana dijital teknolojiler ve bilişim alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak değişen şartlar, Sözleşmenin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Özellikle elektronik posta, anlık sohbet uygulamaları, video konferans araçları, sosyal medya platformları veya internet siteleri üzerinden kurulan iletişimin yaygınlaşması CISG kapsamında belirli hükümlerin yorumlanmasını gerektirmiştir. Zira CISG metni, kabul edildiği dönemdeki teknoloji seviyesine paralel olarak telgraf, teleks, telefon gibi klasik iletişim araçları dikkate alınarak kaleme alınmıştır. Bu durum karşısında milletlerarası satım sözleşmelerinin kurulmasına yönelik irade beyanlarının ya da kurulmasından sonraki taraf beyanlarının elektronik iletiler vasıtası ile açıklanması halinde doğacak hukuki sonuçların ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışmada yeni teknolojik gelişmeler bağlamında elektronik iletişim araçlarının çalışma esasları ve CISG’ın ilgili hükümleri farklı yönlerden ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: CISG, Elektronik İleti, E-posta, İnternet Siteleri, Sohbet Uygulamaları.

ELECTRONIC COMMUNICATIONS UNDER CISG IN LIGHT OF RECENT DEVELOPMENTS

ABSTRACT

The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) was adopted in 1980 with the aim of promoting the development of international trade and helping to remove legal barriers in this area by establishing uniform rules applicable to international sales contracts. Since its adoption, developments in digital technologies and information technology have led to changing conditions that necessitate a review of the Convention. In particular, the widespread use of communication via email, instant messaging applications, video conferencing tools, social media platforms, or websites has necessitated the interpretation of certain provisions under the CISG. Because the CISG text was drafted in line with the level of technology at the time of its adoption, taking into account traditional means of communication such as telegraph, telex and telephone. In this situation, the legal consequences that will arise in the event that declarations of intent regarding the formation of international sales contracts or subsequent party statements are made by means of electronic communications must be assessed separately. In this study, the principles of electronic communication tools and the relevant provisions of the CISG will be examined from different perspectives in the context of new technological developments.

Keywords: CISG, Electronic Communication, E-mail, Websites, Chat Apps.

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu’nun Yeni Milletlerarası Ekonomik Düzen’in kurulmasına ilişkin oturumunda kabul edilmiş olan kararlarındaki hedefler çerçevesinde, milletlerarası ticaretin eşitlik ve karşılıklı menfaatler temelinde geliştirilmesi ve yeknesak bir satım hukuku oluşturmak amacıyla 11 Nisan 1980 tarihinde Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods-CISG*) imzalanmıştır. Doktrinde sıklıkla “Viyana Satım Sözleşmesi” olarak anılan bu antlaşmaya hâlihazırda 97 ülke taraftır¹. Daha önce yetkililerce imzalanarak uluslararası hukukta taraf olunan sözleşme, 2.4.2009 tarih ve 5870 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunduktan sonra Dışişleri Bakanlığının yazısı üzerine, dönemin Bakanlar Kurulu tarafından 11.3.2010 tarihinde usulüne uygun şekilde onaylanarak Türk hukukunun önemli bir parçası haline getirilmiştir².

Viyana Satım Sözleşmesi 101 maddeden ve 4 kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda sözleşmenin uygulama alanı ve genel hükümler, ikinci kısımda sözleşmenin kurulması, üçüncü kısımda malların satımı ve tarafların yükümlülükleri ile bunların ihlali halinde tarafların sahip oldukları hukuki imkanlar, son olarak dördüncü kısımda ise sözleşmenin yürürlüğe girmesi ve katılım süreci, diğer milletlerarası sözleşmelerle ilişki, taraf devletlerin çekince ve beyanları gibi hususlar düzenlenmektedir. Sözleşmenin birçok yerinde (özellikle sözleşmenin kurulması) karşılaşılan elektronik iletilerin kullanımı ve hukuki sonuçları bu çalışmanın temel konusunu teşkil etmektedir. Türk hukukunda CISG’da öngörülen hükümler bağlamında elektronik iletiler ile ilgili kapsamlı bir çalışmanın olmaması alana dair bir eksiklik olarak nitelendirilebilir. Bunun yanı sıra CISG Danışma Kurulu’nun (*Advisory Council*)³ ilk olarak 2003 yılında yayınlamış olduğu “CISG

¹ CISG’a taraf ülkelerin listesi için bkz. “Status: United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vienna, 1980) (CISG)”, United Nations, https://uncitral.un.org/en/texts/salegoods/conventions/sale_of_goods/cisg/status (Erişim: 27.02.2025).

² RG. 7.4.2010-27545.

³ Milletlerarası Ticaret Hukuku Enstitüsü’nün kurucusu olan ünlü hukukçu Prof. Albert Kritzer’in öncülüğünde 2001 yılında Paris’te kurulan CISG Danışma Kurulu; talep üzerine yahut kendi inisiyatifiyle CISG’ın yorumlanması, uygulanması ve genel olarak rolü hakkında görüş ve açıklamalar yayımlayan bir uzmanlar grubudur. CISG’ın yeknesak bir şekilde yorumlanmasını teşvik etmeyi amaçlayan Danışma Kurulu, resmi bir statüye sahip olmayıp özel bir girişimdir. Bununla birlikte mahkemeler CISG hükümlerini uygularken genellikle Danışma Kurulu tarafından önerilen yorumları dikkate almaktadırlar. Danışma Kurulu ve çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. “Welcome to the CISG Advisory Council”, CISG Advisory Council, <https://cisgac.com/> (Erişim: 16.07.2025)

Kapsamında Elektronik İletiler” adlı 1 Numaralı Görüşü’nün 2024 yılında revize edilerek kamuoyu ile paylaşılmasının ardından konunun ele alınması daha önemli hale gelmiştir. Bu çalışmanın kaleme alınmasındaki temel amaç söz konusu eksikliğin giderilmesi hususunda doktrine katkı sağlamak ve alana dair yürütülen diğer çalışmalara ışık tutabilmektir.

Çalışma üç ana başlık üzerinden kaleme alınacaktır. İlk kısımda Danışma Kurulu’nun elektronik iletilere ilişkin güncel raporu (Revize edilmiş 1 Numaralı Görüş) hakkında genel bilgiler verilecektir. Çalışmanın ikinci kısmında elektronik ileti kavramı hakkında açıklamalarda bulunulacaktır. Elektronik iletiler ile ilgili uluslararası ve ulusal düzeydeki mevzuat ele alındıktan sonra elektronik ileti ile beraber kullanılan diğer teknik kavramlar hakkında kısa açıklamalar yapılacaktır. Çalışmanın ana konusunu oluşturan üçüncü kısımda ise CISG sistematğine uygun bir şekilde “Genel Hükümler”, “Sözleşmenin Kurulması”, “Sözleşmeden Dönme” ve “Alıcının ve Satıcının Sahip Olduğu Haklar ve Yükümlülükler” başlıkları altında CISG kapsamında elektronik ileti kullanımı incelenecektir.

I. CISG DANIŞMA KURULU’NUN GÜNCEL ELEKTRONİK İLETİ RAPORU (2024)

Dijital iletişim araçlarının ve internetin yaygınlaşmasından önce, milletlerarası satım sözleşmelerinin kurulması önemli ölçüde zaman ve çaba gerektiren bir süreçti. Günümüzde ise bu sözleşmeler, gelişen teknolojik araçlar ve yaygın internet ağı ile beraber dünyanın farklı yerlerindeki kişiler arasında elektronik iletiler vasıtasıyla saniyeler içerisinde kurulabilmektedir. Milletlerarası mal satım sözleşmelerini konu edinen CISG’ın hazırlık aşamalarının yürütüldüğü ve kabul edildiği 1970-1980 yılları arasında ise henüz bilgisayar kullanımı dahi yaygınlaşmadığından Sözleşme’nin hiçbir hükmünde “elektronik ileti” kavramının kullanılmamış olması normal karşılanmalıdır. Bu durum, günümüzde elektronik iletiler vasıtasıyla kurulan ya da kuruluştan sonraki aşamalarda elektronik iletilerin kullanıldığı milletlerarası mal satım sözleşmeleri bakımından CISG’ın uygulanamayacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim CISG Danışma Kurulu Sözleşme’nin kaleme alınmasının ardından, ilerleyen yıllarda milletlerarası mal satım sözleşmelerinde elektronik iletilerin kullanılması halinde CISG hükümlerinin nasıl anlaşılması ve yorumlanması gerektiğine ilişkin çalışmalar yürütmeye başlamıştır.

CISG metni incelendiğinde yüz bir maddeden yirmi dördünde⁴ öngörülen konularda elektronik iletilerin kullanılmasının mümkün olduğu görülmektedir. Danışma Kurulu ilk olarak 2003 yılında, bu yirmi dört maddeyi yorumladığı “CISG Kapsamında Elektronik İletiler”⁵ başlıklı bir 1 Numaralı Görüşü yayınlamıştır. Kurul bu görüş ile, milletlerarası satım sözleşmelerinde elektronik iletişim kullanımının yaygınlaşmasına bağlı olarak, CISG’in bu sözleşmelerde uygulanabilirliği konusunda meydana gelen belirsizlikleri gidermek üzere mahkemelere ve taraflara rehberlik sağlamayı amaçlamıştır⁶. Ancak yayınlandığı günden bugüne kadar dijitalleşme ve elektronik iletişim alanındaki yeni gelişmeler, bu görüşün yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla Danışma Kurulu 14-17 Ekim 2024 tarihleri arasında İtalya’nın Pavia şehrinde gerçekleştirilen toplantının ardından, 1 Numaralı Görüş’teki kavramları yeniden formüle ettiği ve açıklayıcı nitelikte hükümler eklediği revize edilmiş versiyonu yayınlamıştır⁷. Kurul, metnin UNCITRAL⁸ belgeleriyle, modern dil ve ifadelerle uyumlu hale getirildiğini, madde yorumlarında açıkça belirtilmedikçe, 2003 yılındaki ilk görüşlerine kıyasla maddi kurallarda herhangi bir değişiklik yapma amacı gütmediklerini belirtmiştir⁹. Revize görüşte CISG’in elektronik iletilerle ilgili maddeleri

⁴ İlgili maddeler şöyledir: 11, 13, 15, 16(1), 17, 18(2), 19(2), 20(1), 21, 22, 24, 26, 27, 32(1), 39(1), 43, 47, 63, 65, 67, 71, 72, 79, 88(1-2).

⁵ Görüşün İngilizce resmî adı “CISG Advisory Council Opinion No. 1 Electronic Communications Under CISG” olup Türkçe literatürde bu isimle çevrilmiştir. Görüşün İngilizce metni için bkz. “CISG Advisory Council Opinion No. 1 Electronic Communications Under CISG”, CISG-Online, https://cisg-online.org/files/ac_op/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_1.pdf (Erişim: 27.02.2025). Bu görüş ve Danışma Kurulu tarafından şimdiye kadar hazırlanan toplam 19 görüşün 17’sinin çevirisinin yapıldığı kapsamlı bir çalışma için bkz. Yeşim M. Atamer vd., *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Danışma Kurulu Görüşleri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.

⁶ Rui Zhang, “The Impact of Electronic Communications on the Formation of International Sales Contracts: Successes and Limitations of CISG Advisory Council Opinion No. 1.”, *Studies in Law and Justice*, 3/3 (2024), s. 71. Danışma Kurulu Görüşü yalnızca yorumlayıcı nitelikte olup bağlayıcılığı bulunmadığından başarısının, milli mahkemeler ve taraflarca benimsenmesine bağlı olduğu düşünülmektedir (Zhang, “Advisory Council Opinion No. 1”, s. 73).

⁷ CISG Danışma Kurulu’nun 53. toplantısında oybirliği ile kabul ettiği elektronik iletiler hakkındaki gözden geçirilmiş görüş için bkz. “CISG Advisory Council Opinion No. 1 (Revised)-Electronic Communications Under CISG, Revised Opinion”, *Internationales Handelsrecht*, 25/1 (2025), s. 37-40. Çalışmanın devamında bu rapora yapılacak atıflara “Revised Opinion” şeklinde yer verilecektir.

⁸ Birleşmiş Milletler (BM) Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu (*United Nations Commission on International Trade Law*), BM Genel Kurulu tarafından 1966 yılında milletlerarası ticarete ilişkin kuralların modernizasyonu ve uyumlaştırılması amacıyla kurulmuştur. Detaylı bilgi için bkz. “About UNCITRAL”, United Nations, <https://uncitral.un.org/en/about> (Erişim: 17.07.2025).

⁹ Revised Opinion, art. 1, 37.

“black letter rules” olarak adlandırılan 7 temel ilke dikkate alınarak yorumlanmaktadır¹⁰. Bu yedi temel ilke üzerinden kaleme alınan revize edilmiş “CISG Kapsamında Elektronik İletiler Görüşü” doğrultusunda yapılacak olan milletlerarası mal satım sözleşmelerine dair açıklamalara geçmeden önce elektronik ileti kavramı ve belirli elektronik iletişim araçları hakkında bilgi verilmesinde fayda görülmektedir.

II. ELEKTRONİK İLETİ KAVRAMI VE ELEKTRONİK SÖZLEŞMELERİN KURULMASINDA KULLANILAN ARAÇLAR

Hukukun temel fonksiyonlarından biri insan ilişkilerini düzenlemek suretiyle sosyal ihtiyaçlara cevap vermektir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak dönüşen sosyal yaşam ile beraber insanların sosyal ihtiyaçları geçmiş dönemlere nazaran daha fazla farklılık göstermektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısında geliştirilen ve günümüzde dünya genelinde yaygın bir kullanım ağı ile beraber sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi bakımdan merkezi bir konuma yerleşen “internet” teknolojisinin hukuk bilimini doğrudan etkilemesi kaçınılmaz olmuştur.

Birbiri ile bağlı bulunan bilgisayarlardan oluşan uluslararası ağ olarak tanımlanabilecek internet¹¹, dünyanın farklı konumlarında bulunan insanları birbirlerine yakınlaştırmış, aralarındaki erişimi ve etkileşimi kolaylaştırmıştır. İngilizcede birbirine bağlı bilgisayar ağları anlamına gelen “interconnection of computer networks”¹² tamlamasının kısaltması olarak kullanılan “internet”, bilgisayar teknolojilerinde yeni bir devrim yaratarak içinde bulunduğumuz dijital çağın kapılarını sonuna kadar aralamıştır. 21. yüzyıl ile beraber dünya genelinde kullanımı yaygınlaşan internete erişebilen insan sayısı Nisan 2025 tarihi itibarı ile 5,56 milyara ulaşmıştır¹³.

İnternetin ortaya çıkması ve kullanımının yaygınlaşması ile beraber elektronik (dijital) araçlarla yapılan işlemler gün geçtikçe artmaktadır. Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin önemli kısmında kâğıt ile akdedilen sözleşmelerin yerini elektronik iletişim araçları kullanılarak akdedilen sözleşmeler, el yazılı imza şartının yerini elektronik imza ve

¹⁰ Bu ilkeler için bkz. Revised Opinion, 37.

¹¹ Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük Türkçe Sözlük’te yalnızca “genel ağ” olarak tanımlanan internetin daha detaylı bir tanımı için bkz. “English Dictionary”, Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/internet> (Erişim: 27.02.2025).

¹² Barry M. Leiner et al., *Brief History of the Internet*, Internet Society, 1997, s. 2.

¹³ “Internet Usage Worldwide-Statistics & Facts”, <https://www.statista.com/topics/1145/internet-usage-worldwide/#topicOverview> (Erişim: 12.06.2025).

geleneksel ticaretin yerini elektronik ticaret almıştır. Bu bağlamda, kişilerin yüz yüze gelerek akdettikleri yazılı sözleşmelerin kurulması ve ifası için getirilen kuralların elektronik iletişim yolu kullanılarak akdedilen sözleşmelerin kurulmasına ve ifasına nasıl uyarlanacağını gösteren kurallara duyulan ihtiyaç açıktır¹⁴. Bu bakımdan kanun koyucular başta olmak üzere yetkili otoriteler gerek yeni düzenlemelerle gerekse eski metinlerin yeniden yorumlanması suretiyle hukuki uyum sürecini sağlamaya çalışmaktadır. Uyum sağlamanın zorunluluk arz ettiği konulardan birisi olan “elektronik ileti” kavramı en genel ifade ile “elektronik ortamda yazı, söz veya başka bir yöntemle gönderilen bilgi, mesaj” şeklinde tanımlanabilir¹⁵.

İnternet siteleri ve mobil uygulamalar başta olmak üzere farklı dijital platformlarda yürütülen satım işlemleri ve diğer ticari faaliyetlerin asli unsurlarından biri olarak elektronik iletiler artık, farklı türlerdeki sözleşme tekliflerini kabul etmenin alışılmış ve beklenen yolu olarak görülmekte olup¹⁶ çeşitli milletlerarası ve milli hukuk normlarında doğrudan ya da dolaylı olarak düzenleme konusu yapılmaktadır.

A. Elektronik İletiler ile İlgili Temel Hukuki Düzenlemeler

Geleneksel hak ve özgürlüklerden farklı olarak ayrı bir kategoride değerlendirilen ve literatürde dördüncü hatta beşinci kuşak haklar olarak kronolojik sınıflandırmalara dahil edilen yeni nesil haklar¹⁷, II. Dünya Savaşı’nın ardından kurulan Birleşmiş Milletler başta olmak üzere bölgesel ve kıtasal düzeydeki milletlerarası örgütler öncülüğünde gelişmektedir. Bu örgütlere taraf olan devletler tarafından kabul edilen antlaşmalar milli hukuk normları ile desteklenerek alana dair yasal düzenlemeler ortaya çıkmaktadır. Özel hukuk sözleşmelerinde elektronik iletilerin kullanılması da milletlerarası ve milli düzenlemelere konu olan alanlardan birisidir.

1. Milletlerarası Düzenlemeler

UNCITRAL, şimdiye kadar elektronik iletişim kullanılarak yapılan ticarete ve elektronik ticaretin hukuki aracı olan elektronik sözleşmelere

¹⁴ Gülce Gümüşlü, “Milletlerarası Akitlerde Elektronik İletişimin Kullanılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 63/2 (2014), s. 329.

¹⁵ Türk Dil Kurumu sözlüklerinde doğrudan “elektronik ileti” tanımı yapılmamaktadır. Ancak “yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj” olarak tanımlanan “ileti” kavramından yola çıkarak yukarıdaki gibi bir tanım yapmayı isabetli görmekteyiz.

¹⁶ Valerie Watnick, “The Electronic Formation of Contracts and the Common Law Mainbox Rule”, Baylor Law Review, 56 (2004), s. 202.

¹⁷ Yasin Aydoğdu, *Hukuk Devletin Dijital Çağdaki Görünümü (Riskler, Önlemler ve Bir Öneri Olarak Robot Yargıçlar)*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023, s. 82.

ilişkin çeşitli hukuki düzenlemeler ve raporlar hazırlamıştır. Bunlardan bazıları; “Bilgisayar Kayıtlarının Hukuki Değeri Üzerine Tavsiye Kararı”¹⁸, “Elektronik Ticarete İlişkin Model Kanun (MLEC)”¹⁹, “Elektronik İmzaya İlişkin Model Kanun (MLES)”²⁰, “Milletlerarası Akitlerde Elektronik İletişimin Kullanılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”²¹, “Elektronik Transfer Edilebilir Kayıtlara İlişkin Model Kanun (MLETR)”²², “Kimlik Yönetimi ve Güven Hizmetlerinin Kullanımı ve Sınır Ötesi Tanınmasına İlişkin Model Kanun (MLIT)”²³, “Otomatik Sözleşmeye İlişkin Model Kanun (MLAC)”²⁴dur²⁵. Gerek bu düzenlemelerde gerekse BM’nin diğer milletlerarası düzenlemelerinde “elektronik ileti” ya da “elektronik sözleşme” kavramları doğrudan tanımlanmamaktadır. Bu nedenle doktrinde anılan düzenlemelerdeki çeşitli hükümlerden yola çıkılarak bazı tanımlar yapılmaktadır. Örneğin elektronik ticaret için daha güvenli bir ortam yaratmak üzere devletlere yol gösterici ilkeler ortaya koymayı amaçlayan ve bir sözleşme ya da anlaşma niteliği taşımadığından elektronik sözleşmelere doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olmayan Elektronik Ticarete İlişkin Model Kanun’un taraf iradelerinin elektronik yolla gönderilen, alınan ve saklanan bilgi olan veri mesajları (*data messages*)²⁶ ile açıklanabileceği hükmünden (m. 2, 11) hareketle yorum yapılmakta ve elektronik sözleşme; “veri mesajı ile kurulan sözleşme” olarak tanımlanmaktadır²⁷.

Milletlerarası Akitlerde Elektronik İletişimin Kullanılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nde ise “iletişim” ve “elektronik ileti”

¹⁸ 1985 tarihli A/CN.9/265 numaralı Tavsiye Kararı.

¹⁹ 12 Haziran 1996, A/51/162, New York.

²⁰ 5 Temmuz 2001, A/56/17, Viyana.

²¹ 23 Kasım 2005, New York.

²² 13 Temmuz 2017, A/72/114, Viyana.

²³ 7 Temmuz 2022, A/77/101, Viyana.

²⁴ 4 Aralık 2024, A/79/119, Viyana.

²⁵ Bu düzenlemelerin İngilizce metinlerine ulaşmak için bkz. “Electronic Commerce”, United Nations, <https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce> (Erişim: 03.05.2025).

²⁶ Veri mesajı Model Kanun m. 1-a’ya göre; “veri değişimi, elektronik posta, telgraf, teleks veya telekopi dahil olmak üzere ve fakat bunlarla sınırlı olmamak üzere elektronik, manyetik, optik veya benzer yollarla üretilen, gönderilen, alınan veya saklanan bilgi anlamına gelir”. Görüldüğü üzere CISG kapsamında elektronik ileti kavramı ile benzer bir anlama gelecek şekilde tanımlanmaktadır.

²⁷ Sözleşme metni için bkz. “UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996) with additional article 5 bis as adopted in 1998”, United Nations, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-04970_ebook.pdf (Erişim: 03.05.2025). Ayrıca bkz. Gümüşlü, “Milletlerarası Akitler”, s. 331, dn. 7; Jochen Zaremba, “International Electronic Transaction Contracts Between US and EU Companies and Customers”, Connecticut Journal of International Law, 18 (2003), s. 486.

kavramları tanımlanmaktadır²⁸. Sözleşme'ye göre iletişim; tarafların öneri ve kabul de dahil olmak üzere sözleşmenin kuruluşu ve ifası ile bağlantılı olarak yapmakla yükümlü oldukları ya da yapmayı tercih ettikleri her türlü beyan, açıklama, talep, bildirim ya da istemdir (m. 4/1-a). Diğer bir ifade ile gerek sözleşmenin müzakere aşamasında gerekse ifa zamanında taraflar arasında gerçekleşen her türlü bilgi teatisi, “iletişim” olarak adlandırılmaktadır²⁹. Elektronik ileti ise tarafların veri mesajları yoluyla yaptıkları her türlü iletişim anlamına gelmektedir (m. 4/1-b).

2. Milli Düzenlemeler

Türk mevzuatında milletlerarası mal satımına ilişkin sözleşmelerde elektronik iletilerin kullanımına dair doğrudan düzenlemeler bulunmamakla beraber farklı kanun³⁰ ve yönetmeliklerde³¹ elektronik iletilerin kullanımına dair hükümlere rastlanmaktadır. Örneğin; 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu'nda³² “*kitap, katalog, gazete ve süreli yayınlar hariç herhangi bir fiziksel araç üzerine yazılan veya elektronik ileti şeklinde hazırlanan, gönderici tarafından gönderi üzerinde belirtilen adrese sevk ve teslim edilmesi gereken telgraf da dâhil her türlü gönderi*” haberleşme gönderisi olarak tanımlanmakta ve elektronik ileti kullanımına yer verilmektedir (m. 3/1-j). Yine aynı Kanunun farklı maddelerinde de elektronik ileti ifadesi sıklıkla kullanılmaktadır.

Türk Hukukunda elektronik ileti kavramından ziyade “ticari elektronik ileti” kavramının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Nitekim bu konuya dair özel bir kanuni düzenleme mevcuttur. Elektronik ticarete ilişkin esas ve usulleri düzenlemek amacıyla kabul edilen 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun³³, 1.5.2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun; ticari iletişimi, hizmet sağlayıcı ve aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarını, elektronik iletişim araçlarıyla yapılan sözleşmeler ile

²⁸ Sözleşme metni için bkz. “United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts (New York, 2005)”, United Nations, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/06-57452_ebook.pdf (Erişim: 03.05.2025).

²⁹ Gümüştü, “Milletlerarası Akitler”, s. 342.

³⁰ 6.12.2018 tarih ve 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun; 5.3.2020 Tarih ve 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu; 22.12.2016 tarih ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu; 9.5.2013 tarih ve 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu bunlardan bazılarıdır.

³¹ Elektronik Ticarete Hizmet Sağlayıcı ve Aracı Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik (RG. 26.08.2015); Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik (RG. 15.7.2015) bunlardan bazılarıdır.

³² RG. 23.5.2013-28655.

³³ RG. 5.11.2014-29166.

elektronik ticarete ilişkin bilgi verme yükümlülüklerini ve uygulanacak yaptırımları kapsamaktadır (m. 1/2). Bu kanunun uygulanmasında elektronik ticaret kavramı, “fiziki olarak karşı karşıya gelmeksizin, elektronik ortamda gerçekleştirilen çevrim içi iktisadi ve ticari her türlü faaliyeti” ifade etmektedir (m. 2/1-a). Ticari elektronik ileti ise: “Telefon, çağrı merkezleri, faks, otomatik arama makineleri, akıllı ses kaydedici sistemler, elektronik posta, kısa mesaj hizmeti gibi vasıtalar kullanılarak elektronik ortamda gerçekleştirilen ve ticari amaçlarla gönderilen veri, ses ve görüntü içerikli iletiler” olarak tanımlanmıştır (m. 2/1-c)³⁴.

B. Elektronik İleti ile Birlikte Kullanılan Kavramlar

Her geçen gün yeni kavram ve araçların dahil olduğu bilişim literatüründe elektronik ileti kavramı ile beraber kullanılan, hatta bazen elektronik ileti kavramının yerine kullanılan farklı kavramlar karşımıza çıkabilir. Bu kavramların tamamına yer verilmesi çalışmanın kapsamını aşacağından, bu başlık altında en temel teknik kavramlar ele alınacaktır. Örneğin; internet ortamında sözleşmelerin kullanıcılara sunulması için “click-wrap”³⁵, “browse-wrap”³⁶, veya “sign-in-wrap contact”³⁷ olarak adlandırılan farklı yöntemler kullanılabilir. Bir bağlantıya tıklayarak sözleşmenin açılması veya sözleşmenin bir kutucuğun içinde (HTML dilinde “textarea” veya “iframe” gibi) sunulması gibi yöntemler en yaygın olanlarıdır³⁸. Bu yöntemlerin kullanıldığı hallerde genel işlem şartlarına yer verilmesine ilişkin tartışmalar bir yana bırakılacak olursa, internet ortamında yapılan işlemlere

³⁴ Bu tanım Elektronik Ticarete İlişkin Model Kanun’da yapılan “veri mesajı” tanımı ile benzerlik arz etse de ticari elektronik iletiler veri mesajlarının aksine, alıcılara ancak önceden onayları alınmak koşuluyla gönderilebilir (m. 6/1).

³⁵ Türkçe karşılığı “tıklama ile kabul” şeklinde çevrilebilecek bu tamlama elektronik sözleşmelerde kabul beyanının dijital ekranlarda kabul seçeneğinin tıklanması şeklinde genellikle kullanıcıların platform sahipleri tarafından yönlendirildiği yöntem olarak açıklanabilir.

³⁶ Türkçe karşılığı “tarama ile kabul” şeklinde çevrilebilecek bu tamlama elektronik sözleşmelerde kabul beyanının yazılım veya dijital programların yüklenmesi, şartların kabul edilmesi şeklinde kullanıcıların kontrolünde ilerleyen bir yöntem olarak açıklanabilir.

³⁷ Türkçe karşılığı “oturma açarak kabul” şeklinde çevrilebilecek bu tamlama elektronik sözleşmelerde kabul beyanının öncelikle dijital platforma üye olup ardından oturum açma suretiyle sisteme erişme şeklinde ilerleyen bir yöntem olarak açıklanabilir. Bu yöntem “click wrap” ve “browse wrap” yöntemlerinin karması şeklinde açıklanmaktadır. Bu üç yöntem hakkında daha fazla bilgi için bkz. “Clickwrap vs. Browsewrap: What's the Difference?”, <https://ironcladapp.com/journal/contracts/clickwrap-vs-browsewrap/> (Erişim: 13.06.2025).

³⁸ İnternet ortamında kullanılan sözleşmelerin okunabilirliğine yönelik ampirik bir çalışma için bkz. Benoliel, Uri and Shumel I. Becher, “The Duty to Read the Unreadable”, Boston College Law Review, 60 (2019) s. 2255-2296.

ilişkin en temel sorun ispattır³⁹. Her ne kadar internet ortamında yapılan işlemlerin teknik olarak kaydedildiği merkezler üzerinden silinmesinin ve yok edilmesinin mümkün olmadığı ifade edilse dahi, özellikle satıcı nezdinde ispat yükünü kolaylaştırmak amacıyla her bir işlemin ardından bilgilendirme amaçlı elektronik mesaj ya da posta gönderilmesi sürecin hukuka uygunluğunu güçlendirecektir. Konuya dair sunulacak görüşlerin daha anlaşılabilir olması için elektronik iletilerin kullanıldığı temel mecra olarak internet hizmetinin servis sağlayıcıları, elektronik posta ve anlık sohbet uygulamalarına dair basit düzeyde açıklamalar yapılmasında fayda görülmektedir.

1. *İnternet Servis Sağlayıcı*

Geniş anlamda internet hizmeti sunan herhangi bir oluşuma internet servis sağlayıcı (İSS) denilebilir. Bu tanım çerçevesinde çevirmeli internet erişimi sunan bir işletmeciden Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'ne (*International Telecommunication Trade*) kadar internet hizmeti veren her kuruluş İSS olarak görülebilir⁴⁰. İSS bir kurumsal internet bağlantısı hizmeti vermektedir. İSS'den bir ana hat alıp sonra internetle ilgili hizmetleri kendisi veren kuruluşlar da bu tanımın içerisine dahildir. Bu kuruluşlar bir devlet kuruluşu veya bir ticari kuruluş olabilir⁴¹.

Bir İSS'nin yaptığı iş; kendisine ait bilgisayar donanımı ve yerel şebekeden kiraladığı hatlar aracılığı ile kullanıcıları yerel ve uluslararası internet ağlarına taşımak olarak açıklanmaktadır⁴². Her ISS bir sunucu (server) kullanır. Sunucu; bilgilerin depo edildiği ve yayınlandığı manyetik bir ortam olarak tanımlanmaktadır⁴³. Daha anlaşılabilir bir tanım yapmak gerekirse; sunucu internet ağına oldukça yüksek hızlarda erişim kabiliyetine sahip bir bilgisayar veya programdır (yazılım). Sunucular internet siteleri ve mobil uygulamalar gibi internet ağında çalışan uygulamaları barındırma, veri depolama ve dağıtma, veri tabanları oluşturma ve saklama, e-posta hizmetleri sunma ve siber güvenlik çözümleri barındırma gibi farklı amaçlar için kullanılır. Günümüzde internet ağına erişim imkânı sağlayan birçok

³⁹ Mehmet Bedii Kaya, *Elektronik Ticaret Hukuku-Ticari Elektronik İletiler*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 102.

⁴⁰ Müberra Güngör ve Gökhan Evren, *İnternet Sektörü ve Türkiye İncelemeleri*, Ankara: Telekomünikasyon Kurumu Yayını, 2002, s. 6.

⁴¹ Sevil Yıldız, "İnternet Servis Sağlayıcılar ve Cezai Sorumlulukları", Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3 (2002), s. 169.

⁴² Güngör ve Evren, *İnternet Sektörü*, s. 7.

⁴³ Yıldız, "İnternet Servis Sağlayıcılar", s. 170.

internet servis sağlayıcı bulunmaktadır⁴⁴. Sağlayıcılar, özellikle internetin kesintisiz olarak hizmete sunumu ve ağ üzerinde yapılan işlemlerin ispatlanmasına dair bilgi paylaşımı hususunda önem arz etmektedir.

2. Elektronik Posta

İnternet teknolojisi kullanılarak dijital platformlar üzerinden gönderilen posta olarak tanımlayabileceğimiz elektronik posta (*e-posta*); başlarda internet ağına erişebilen kullanıcılar arasında iletişim kurma amacıyla kullanılırken daha sonraları dosya iletimi, üyelik oluşturma, sözleşme akdetme gibi amaçlarla kullanılagelmiştir. Sadece uçtan uca iletişim imkânı sağlamasının ötesinde, e-posta listeleri aracılığı ile aynı ilgi alanına sahip internet kullanıcıları arasında ortak bir platform oluşturma işlevini de yerine getirmektedir⁴⁵. Diğer amaçlarından ziyade bu çalışma özelinde e-postaların iletişim kurma ve elektronik iletileri gönderme-teslim alma özellikleri incelenecektir. Zira günümüzde, milletlerarası satım ilişkilerinde taraflar yaygın olarak e-posta üzerinden iletişim kurmaktadır. Takip eden kısımlarda üzerinde ayrıca durulacağı üzere, CISG kapsamında taraflar arasında sözleşme ilişkisinin başlayabilmesi için tarafların e-posta üzerinden iletişime açık veya örtülü olarak rıza göstermesi yeterlidir. Süreç içerisinde tarafların e-posta kullanım şekli bu yöntemi teamül haline getirebilir. Örneğin; milletlerarası ticari ilişki olarak uzun bir süredir e-posta adresleri üzerinden iletişim kuran iki taraf arasında bu yöntem artık mutad hale gelmiş kabul edilir. Taraflardan birinin diğerine e-posta ile yapacağı bildirim CISG kapsamında muteber kabul edilir. Bununla beraber, bir gönderici diğer tarafın kullanmayacağını bildiği yahut bilmesi gereken bir elektronik adrese elektronik ileti göndermemelidir⁴⁶.

3. Anlık Haberleşme (Sohbet) Uygulamaları

İnternet ağına erişimin hane halklarıyla paylaşılmasının ardından 1990'ların başından itibaren kullanıcıların büyük baskıları sonucu ses ve video gibi gerçek zamanlı etmenlerin anlık şekilde kullanıcılar arasında

⁴⁴ Web server, e-posta server, cloud server bunlardan bazılarıdır. Yakın zaman önce geliştirilen ve küresel düzeyde birçok ülkede aktif hale getirilen uzay interneti olarak Starlink teknolojisi ise kendi içinde farklı sunucular (server) barındırmaktadır. Bu konuda bkz. "Satellite Technology", <https://www.starlink.com> (Erişim: 14.06.2025).

⁴⁵ Güngör ve Evren, *İnternet Sektörü*, s. 14.

⁴⁶ Revised Opinion, art. 2.9, 38. Örneğin; muhatap tarafından önerenin internet sitesinde "sadece müşteri öneri ve taleplerinin alınacağı belirtilen" bir e-posta hesabına taraflar arasındaki sözleşmenin akıbeti ile ilgili bir elektronik ileti gönderilmesini Danışma Kurulu uygun bulmamaktadır.

transferi mümkün kılınmıştır⁴⁷. Günümüzde hem internet ortamında hem de mobil uygulamalar üzerinde faaliyet gösteren birçok anlık sohbet araçları mevcuttur. Whatsapp, Telegram, Signal, Viber, Bip, WeChat vb. uygulamalar anlık sohbet araçlarına örnek gösterilebilir. Bunlar dışında esas faaliyet alanı kullanıcılarının görüntü, ses⁴⁸ ve yazı içerikli paylaşım yapmalarına imkân tanıyan sosyal medya platformları da kullanıcıları arasında anlık sosyal medya uygulamaları gibi iletişim sağlayabilmektedir. Örneğin kullanıcıları Facebook, Instagram, X (Twitter) gibi uygulamalar üzerinden mesajlaşma ve dosya aktarımı yapılabilmektedir.

Günümüzde, anlık sohbet araçları ve sosyal medya platformları temel faaliyet alanları dışında alım-satım faaliyetleri için de kullanılabilir. Kullanıcılar arasında ses veya video aracılığıyla hızlı iletişim kurma ve dijital dosya aktarımına müsaade eden bu platformların kullanımının yaygınlaşması CISG’nin belirli hükümlerinin yeniden yorumlanması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Örneğin anlık haberleşme araçları üzerinden gönderilen ve ispatlanması oldukça zor olan tek seferlik görünüm özellikli elektronik iletiler⁴⁹ taraflar arasında farklı sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilir. Bu münferit durum veya olası farklı ihtimaller takip eden başlık altında ayrıca incelenecektir.

III. CISG KAPSAMINDA ELEKTRONİK İLETİ KULLANIMI

A. Genel Hükümler

CISG m. 11’e göre: “Satım sözleşmesinin kurulması veya ispatı yazılı şekilde yapılmak zorunda olmadığı gibi başka herhangi bir şekil hükmüne de bağlı değildir. Sözleşme, tanık dahil her usulle ispat edilebilir”⁵⁰. Maddedeki düzenleme ile satım sözleşmelerinin kurulabilmesi için yazılılık şartı dahi aranmadığından⁵¹

⁴⁷ Güngör ve Evren, *İnternet Sektörü*, s. 15.

⁴⁸ Danışma Kurulu tarafından revize edilen görüşte ayrı bir başlık altında incelenen “oral (sözlü)” ileti büyük oranda sesli mesajları kapsamaktadır (Revised Opinion, art. 6, 40).

⁴⁹ Tek seferlik görünüm imkânı sağlayan ve ekran kaydı almaya müsaade etmeyen fotoğraf paylaşımı örnek olarak gösterilebilir. Bu gibi durumlarda CISG Danışma Kurulu, böyle bir elektronik iletiyi alan tarafın buna rıza göstermeme hakkının etkinliğini vurgulamaktadır (Revised Opinion, art. 3.3, 39).

⁵⁰ Hükümde her ne kadar sözleşmenin kuruluşunun ve ispatının yazılı şekilde yapılması zorunlu tutulmasa da uygulamada tarafların genellikle sözleşmenin varlığını ve şartlarını kanıtlamak için somut ve erişilebilir delillere ihtiyaç duydukları ifade edilmektedir (Zhang, “Advisory Council Opinion No. 1”, s. 72).

⁵¹ İç hukukunda satım sözleşmelerinin kurulmasını veya ispatını yazılılık şartına tabi tutan taraf devletlere taraflardan birinin işyerinin bu devlette bulunması halinde, yazılılığı zorunlu kılmayan 11 ve 29. maddeler ile 2. kısımdaki herhangi bir hükmün uygulanmayacağına ilişkin beyanda bulunma hakkı tanınmıştır (m. 12 ve m. 96).

elektronik iletiler vasıtasıyla kurulan sözleşmelerin de CISG kapsamında kabul edilmesi gerekir. Nitekim Danışma Kurulu da 11. maddenin yorumunda sözleşmelerin elektronik iletiler aracılığıyla kurulabileceğini ya da ispat edilebileceğini belirtmektedir.

Peki gerek CISG 11. maddede gerekse de takip eden diğer maddelerde yer alan “yazılı (*writing*)” ifadesi ile anlaşılması gereken nedir? Türkçe sözlük⁵² anlamı olarak “yazılmış olan, muharrer, sözlü karşıtı”, “üzerinde yazı bulunan, yazısı olan” anlamlarına gelen “yazılı” terimi, kâğıt kullanımının esas olduğu dönemlerde herhangi bir yorum sorunu çıkarmamış olup kâğıt ya da dayanıklı bir malzeme üzerine kalem vb. araçlarla yazılmış olan belgeleri ifade etmektedir⁵³. Hazırlandığı dönemin teknolojik imkanları doğrultusunda öngörülen CISG hükmüne göre “yazılı” terimi telgraf ve teleksle yapılan bildirimleri de kapsamaktadır (m. 13). Fakat günümüzde telgraf ve teleks modası geçmiş teknolojiler olup bunların yerine yeni nesil dijital araçlar gelmiştir. Yeni nesil dijital araçlar ile farklı yöntemlerle belgeler oluşturulabilmektedir. Bunlardan biri de elektronik iletilerdir. Danışma Kurulu 13. maddenin yorumunda modern gelişmelere uygun olarak “yazılı” teriminin algılanabilir ve yeniden erişimi mümkün olan tüm elektronik iletileri kapsayacağı, daha açık bir ifade ile elektronik iletilerin bir kâğıt vasıtasıyla iletilen mesaj ile aynı işlevi yerine getirebildiği takdirde “yazıllık” için aranan şartın sağlanacağı yönünde görüş bildirmiştir.

B. Sözleşmenin Kurulması

Özel hukuk ilişkilerine hâkim olan irade serbestisi ilkesinin borçlar hukukundaki yansıması olan sözleşme özgürlüğü kapsamında kişiler, hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içerisinde diledikleri kişilerle, diledikleri konuda ve diledikleri tipte sözleşme yapma hakkına sahiptir⁵⁴. Taraflarca karşılıklı olarak ortaya konan sözleşme yapma iradelerinin birbirleriyle uyuşması halinde, taraflar arasında geçerli bir sözleşmenin kurulduğu kabul edilir. Sözleşmenin yapılması için gerekli olan irade beyanlarından zaman itibarıyla önce ortaya konan beyan “öneri” (teklif/icap), bu öneride bulunan kişi ise

⁵² “Güncel Türkçe Sözlük”, Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 15.03.2025).

⁵³ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 3.

⁵⁴ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2019, s. 79; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 24. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019, s. 17; Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012, s. 261; Hüseyin Hatemi ve K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017, s. 29; Mehmet Ayan, *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 32; M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler Cilt-I*, 17. Baskı, İstanbul: Vedat Kitabevi, 2019, s. 24.

“öneren” olarak adlandırılır. Kendisine öneride bulunulan kişi (muhatap) tarafından önerene yöneltilen ve sözleşmeyi öneriye uygun olarak meydana getirme isteğini kesin bir biçimde ifade eden irade beyanına ise “kabul” adı verilir. Önerinin muhatap tarafından kabul edilmesi halinde sözleşme kurulmuş olur⁵⁵.

CISG’da sözleşmenin kurulması 14-24. maddeler arasında düzenlenmektedir. Bu hükümler uyarınca geçerli bir sözleşmenin kurulabilmesi için öneri ile kabul beyanlarının birbiriyle uyuşması gerekmektedir⁵⁶. Öneriye uygun bir kabul beyanının CISG uyarınca hüküm doğurduğu anda sözleşme kurulmuş sayılmaktadır (CISG m. 23). Öneri ve kabul beyanlarının açıklanmasında elektronik iletilerin kullanılması, bunların hüküm ve sonuçları ile bazı özel durumlar aşağıda ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1. Öneri Beyanı

Viyana Satım Sözleşmesi’nde TBK’den farklı olarak, bir irade beyanının öneri (*offer*) olarak kabul edilebilmesi için gerekli şartlara tek bir madde altında yer verilerek önerinin tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre: “Bir veya birden çok belirli kişiye sözleşmenin kurulması için yöneltilen bir teklif, yeterince kesin olması ve teklifte bulunanın, kabul halinde bağlanma iradesini yansıtmaması durumunda icap sayılır”⁵⁷ (m. 14/1). TBK’da ise öneri beyanında kabul için belirli bir süre öngörülüp öngörülmemesine göre süreli ve süresiz öneri ayırımına gidilmekte, öneri için tek bir tanıma yer verilmemektedir.

CISG’ta önerinin hangi andan itibaren hüküm ve sonuç doğuracağı da açıkça düzenlenmektedir. Buna göre öneri, muhataba (*offeree*) vardığı anda hükümlerini doğurur (m. 15/1). “Varma (*reach*)” ile anlaşılması gereken, öneri iradesinin muhatapın hakimiyet alanına girmesidir⁵⁸. Ayrıca muhatap,

⁵⁵ Eren, *Genel Hükümler*, s. 276-288 vd.; Hatemi ve Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel*, s. 30 vd.; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 84-100 vd.; Oğuzman ve Öz, *Genel Hükümler Cilt-I*, s. 53-68 vd. Türk Borçlar Kanunu’nun 3-11. maddeleri arasında öneri ve kabule ilişkin hükümlere yer verilmeyle birlikte bu kavramların tanımı yapılmamaktadır.

⁵⁶ Yasemin Durak, *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Alıcının Yükümlülükleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 46.

⁵⁷ Maddenin devamı şu şekildedir: “(...) Malların saptandığı ve açık veya örtülü olarak miktar ve semenin belirlendiği veya belirlenmesi için gerekli düzenlemenin yapıldığı teklifler yeterince kesin sayılır. (2) Belirli olmayan kişilere yöneltilmiş teklif sadece icaba davet sayılır; meğerki, teklifte bulunan aksini açıkça belirtmiş olsun.”

⁵⁸ Durak, *Alıcının Yükümlülükleri*, s. 48; Zafer Zeytin, *Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hukuku – CISG – Incoterms*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022, s. 105. CISG’da öneri dahil tüm irade beyanlarının varma anı ile ne anlaşılması gerektiği 24. maddede şu şekilde öngörülmektedir: “Antlaşmanın bu Kısımının amacı çerçevesinde; icap, kabul beyanı ve diğer tüm irade

belirli bir iletişim sistemi tayin ettiği takdirde, öneri bu sisteme girdiğinde ve muhatapça erişebilir olduğu anda varmış sayılır. Böyle bir sistem tayin edilmediğinde ise muhatabın ayrıca öneriden haberdar olması gerekmektedir⁵⁹. Her somut olay içinde bulunduğu koşullara göre değerlendirilmelidir. Örneğin; muhatap tarafından açık veya örtülü olarak paylaşılmayan bir e-posta adresine öneren tarafça gönderilen bir elektronik ileti ilk izlenimde geçerli bir öneri olarak kabul edilmeyebilir. Bununla beraber böyle bir durumda, muhatabın önerinin kendisine ulaştığına dair bir farkındalık sergilemesi -öneriye cevap vermesi ya da öneri üzerine ödeme yapması veya sistem tarafından iletinin açıldığına ya da okunduğuna dair bildirim gönderilmesi gibi- ilgili önerinin geçerli hale gelmesini sağlar.

Elektronik ortamda kurulan sözleşmelerde tüm irade beyanları bakımından, muhatabın bu adreste ve bu formatta elektronik ileti almaya açık veya örtülü olarak onay vermesi koşuluyla, elektronik iletinin muhatap tarafından erişilebilir hale geldiği an Danışma Kurulu tarafından varma anı olarak kabul edilmektedir⁶⁰. Muhatabın öneri beyanını içeren elektronik iletiyi dilerse okuma imkanına sahip olması yeterli olup bu iletiyi okumuş ya da işlemiş olması şart değildir. Farkındalık yeterlidir. Bu bakımdan ileti muhatabın bilgi sistemine (örneğin sunucusuna) ve dolayısıyla kontrol alanına girdiği anda muhataba varmış sayılır⁶¹.

2. Önerinin Geri Alınması ve Öneriden Vazgeçme

Öneren önerisini belirli şartlar dahilinde geri alabilir ya da önerisinden vazgeçebilir. Önerene tanınan bu iki imkân CISG'da farklı maddelerde düzenlenmektedir. Önerinin, varma ile sonuç doğuracağı ana kadar geçen sürede geri alınması 15. maddede, varma ile hüküm doğuran ya da geçerli hale gelen önerinin geri alınması (ki bu hal "vazgeçme" olarak adlandırılmaktadır) ise 16. maddede düzenlenmektedir⁶². 15. maddenin 2.

açıklamaları muhataba sözlü olarak yapıldıkları veya diğer herhangi bir yoldan şahsen kendisine veya işyerine veya posta adresine, bunlar da yoksa, mutat meskenine teslim edildiklerinde "varmış" sayılırlar".

⁵⁹ Ingeborg Schwenzer ve Florian Mohs, "Sözleşmenin Kurulması", *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG)*, (Ed. Yeşim Atamer), 2. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 90.

⁶⁰ Revised Opinion, art. 5, 39.

⁶¹ Revised Opinion, art. 5.2, 39. Danışma Kurulu Görüşü'nün ilk versiyonunda "varma" teriminin elektronik iletinin muhatabın sunucusuna ulaşma anına karşılık geldiği belirtilmiştir (Bkz. Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, 4). Bu görüş ile o dönemde, elektronik iletinin varma anına ilişkin somut ve açık bir kriter ortaya konularak belirsizlik giderilmeye çalışılmıştır (Zhang, "Advisory Council Opinion No. 1", s. 73). Ancak güncel versiyonda elektronik iletiler bakımından varma anı için daha açıklayıcı bilgilere yer verilmektedir.

⁶² Zeytin, *CISG*, 107.

fıkrasına göre; öneri cayılamaz nitelikte olsa bile, geri alma beyanının muhataba öneriden önce veya öneri ile aynı anda varması halinde öneri geri alınmış olur⁶³. Diğer bir ifade ile bu öneri hukuki geçerlilik kazanmamış olur⁶⁴. Ancak geri alma beyanı muhataba öneriden daha sonraki bir aşamada varmış ise bu durumda geçerli bir şekilde yapılan bu önerinin iptal edildiğinden ya da öneriden vazgeçildiğinden söz edilir⁶⁵. Bu durum ise 16/1. maddede “*icapta bulunanın geri alma beyanı, muhatabın kabul beyanını göndermesinden önce muhataba ulaşmış olmak koşuluyla, icap, sözleşme kuruluncaya kadar geri alınabilir*” şeklinde düzenlenmektedir⁶⁶. Sözleşmenin 15/2. maddesinde öngörülen geri alma imkânı TBK m. 10’daki düzenleme ile aynıdır. Buna karşın TBK’da muhataba öneriden sonra varmış bir geri alma beyanının hüküm doğurabilmesi için bu beyanın öneriden önce öğrenilmiş olması şart koşulurken, CISG’ta muhatabın kabul beyanını göndermesinden önce varmış olması yeterli görülmektedir (CISG m. 16/1).

CISG 15/2 ve 16. madde hükümleri uyarınca elektronik ileti vasıtası ile yapılan önerinin geri alınması mümkün kılınmaktadır. Burada önem arz eden konu önerinin, göndericinin (öneren) hakimiyet alanından ne zaman çıktığının tespittir. Danışma Kurulu, göndericinin bilgi sistemi veya sunucusundan iletinin ayrılma anı ile beraber geri alma işleminin

⁶³ Öneri, m. 16/2 kapsamına giriyor olsa dahi m. 15/2 uyarınca geri alınabilir. CISG m. 16/2: “Ancak; (a) icapta kabul için kesin bir süre öngörülmüş veya icabın geri alınmaz olduğu başka bir şekilde ifade edilmişse veya (b) muhatap açısından icabın geri alınamaz olduğuna güvenmek makul sayılabiliyorsa ve muhatap bu icaba güvenerek hareket etmişse icap geri alınmaz.”.

⁶⁴ Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Prepared by the Secretariat, UN Doc. A/CONF. Vol. 97. No. 5. 1979, Art. 13, Nr. 3 (CISG’ın kabul edilmesinden önce, UNCITRAL Sekreteryası üyeleri tarafından yazılan taslak metne ilişkin madde yorumları 14 Mart 1979’da yayınlanmıştır. Bkz. “1979 Secretariat Commentary”, CISG-Online, <https://cisg-online.org/Travaux-preparatoires/1979-secretariat-commentary> (Erişim: 02.04.2025).

⁶⁵ Sözleşmenin İngilizce metninde, 15/2. maddede öngörülen öneren beyanı için “*withdrawal*” (geri alma) kavramı, 16. maddede öngörülen öneren beyanı için “*revocation*” (vazgeçme/cayma) kavramı; Almanca metninde ise *rücknahme* (geri alma) ve *widerruf* (vazgeçme) kavramları kullanılmaktadır. Sözleşme’nin Türkçe çevirisinde ise her iki müessese bakımından da “geri alma” kelimesi tercih edilmiş olmakla birlikte doktrinde geri alma ve vazgeçme, iki farklı müessese olarak ele alınmaktadır. Bkz. Durak, *Alıcının Yükümlülükleri*, 49; Tuğçe Oral, *Viyana Satım Antlaşması’nda Sözleşmenin Kurulması*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2014, s. 42; Zeytin, CISG, 107. Sekreteryaya görüşünde de bu ayrıma vurgu yapılmaktadır. Bkz. 1979 Secretariat Commentary, Art. 13, Nr. 4.

⁶⁶ CISG genel olarak önerinin cayılabilirliğine ilişkin Anglo-Amerikan yaklaşımını benimsemekle birlikte aynı zamanda cayma süresini sınırlayan “posta kutusu kuralı (*mail-box rule*)” olarak bilinen ilkeyi de içermektedir. Bununla birlikte elektronik iletişim çağında artık bu farklılıkların önemi kalmadığı ifade edilmektedir. Bkz. Ingeborg Schwenzer and Florian Mohs, “*Old Habits Die Hard: Traditional Contract Formation in A Modern World*”, *Internationales Handelsrecht*, 6/6, (2006), s. 242.

gerçekleştiğini belirtmektedir⁶⁷. Ancak elektronik ileti ile geri alabilmenin ön koşulu muhatabın, açık veya örtülü biçimde, kendisine bu türden, bu formatta ve söz konusu adres üzerinden elektronik ileti gönderilmesine açıkça veya örtülü (zımnen) onay vermiş olmasıdır⁶⁸. Örneğin firma kurumsal internet sitesinde iletişim aracı olarak bir mail adresi paylaşmış ise elektronik iletiye rıza göstermiş sayılır. Bu noktada esasen üzerinde durulması gereken; elektronik ileti vasıtası ile gönderilen geri alma beyanının geçerli olması için aranan “muhataba öneriden önce veya öneri ile aynı anda varma” şartının gerçekleşmesinin mümkün olup olmadığı meselesidir. Klasik iletişim araçları ile, örneğin posta yoluyla, gönderilen bir önerinin daha hızlı bir iletişim aracı olan faks yoluyla geri alınması mümkün iken modern iletişim araçlarından olan e-posta ile gönderilen bir önerinin, e-postadan daha hızlı bir iletişim aracı kullanılarak geri alınması pratikte pek mümkün görünmemektedir⁶⁹. Dolayısıyla CISG 15/2. madde hükmü ancak, posta yoluyla gönderilen bir mektupta yer alan önerinin, muhataba ulaşmadan önce elektronik bir ileti vasıtası ile geri alınması halinde işlerlik kazanabilir⁷⁰. Zira bu halde geri alma beyanı, öneri beyanından önce muhataba varmış olur.

Muhatap, elektronik iletinin vardığı yerde fiziksel olarak hazır bulunmasa dahi ileti muhatabın sunucusuna ulaştığı anda geri alma beyanı hüküm ve sonuç doğuracaktır⁷¹. Muhatap eğer öneride bulunan ile daha önceki ilişkilerinde elektronik iletilerden faydalanmışsa, CISG 9. madde uyarınca geri alma beyanını görmediği veya kendisine ulaşmadığı iddiasında bulunamaz⁷². Benzer bir durum, farklı program ve yazılım kullanımlarından kaynaklanan gönderenin iletisinin muhatap nezdinde okunamaz olmasında karşımıza çıkar. Bu gibi durumlarda da yine 9. madde uyarınca muhatabın önceki benzer iletilere karşı sergilediği davranış biçimi, yani taraflar arasındaki alışkanlık ve teamüller esas alınacaktır.

⁶⁷ Revised Opinion, art. 4.1, 39.

⁶⁸ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 4.

⁶⁹ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 4. Ayrıca bkz. Schwenzer and Mohs, “Old Habits”, s. 241.

⁷⁰ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 4.

⁷¹ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 4.

⁷² “(1) Taraflar, uygulanmasını kabul ettikleri teamüller ve aralarında yerleşmiş olan alışkanlıklarla bağlıdır. (2) Aksi kararlaştırılmadıkça, tarafların bildiği veya bilmesi gerektiği ve milletlerarası ticarete aynı tür sözleşmeleri ilgili ticari branşta akdedenler tarafından yaygın olarak bilinen ve düzenli olarak uygulanan teamüllerin sözleşmelerine ve sözleşmenin kurulması aşamasına uygulanmasını zımnen kabul ettikleri varsayılır.” CISG m. 9.

3. Kabul Beyanı

Muhatabın öneriye açıkça veya zımnen onay verdiğini ifade eden herhangi bir beyanı ya da diğer davranışı CISG uyarınca kabul anlamına gelmektedir (m. 18/1). TBK’da ise kabule ilişkin böyle bir tanıma yer verilmemektedir⁷³. Her iki düzenlemede de sözleşmenin kurulması yönünde açıkça kabul beyanında bulunan muhatabın söz konusu beyanını sözlü ya da yazılı olarak e-posta, telefon, telgraf, teleks vb. araçlarla ortaya koymasını engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca muhatabın, öneren kişi ile aynı iletişim yolunu kullanarak kabul beyanını açıklama zorunluluğu da yoktur.

Muhatap tarafından açıklanan irade beyanında mutlaka “kabul” kelimesinin geçmesi şart değildir⁷⁴. Kabul anlamına gelebilecek her türlü ifade kabul olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda muhatabın öneriyi onayladığına dair bir irade açıklamasında bulunmak yerine bu anlama gelecek bir davranışta bulunması da kabulün varlığı için yeterlidir⁷⁵. Yani onay için açık rıza şartı aranmamakta, örtülü (zımni) rıza da kabul edilmektedir. Hatta muhatabın öneriye “kabul” veya “onay” anlamına gelen bir emoji ile cevap vermesi dahi hüküm doğurabilir⁷⁶. Bununla birlikte CISG’a göre, susma ya da eylemsizlik tek başına, muhatabın öneriyi kabul ettiği anlamına gelmemektedir (m. 18/1). Maddede kullanılan “tek başına” ifadesi somut olayın diğer koşulları dikkate alındığında muhatabın pasif davranışının her zaman ret anlamına gelmediğine işaret etmektedir. Bu bakımdan ticari teamül ya da tarafların arasındaki alışkanlıkların önerinin açıkça reddedilmesini gerektirdiği hallerde susmanın ya da eylemsizliğin kabul beyanı olarak yorumlanması mümkün görülmektedir⁷⁷. TBK’ya göre de susma veya eylemsizlik kural olarak kabul anlamına gelmemekle birlikte, CISG’ın aksine hangi durumda muhatabın pasif davranışının kabul olarak nitelendirileceği açık olarak öngörülmektedir⁷⁸.

⁷³ TBK 3-11. maddeler arasında kabul beyanına ilişkin doğrudan ya da dolaylı düzenlemeler yer almaktadır.

⁷⁴ İpek Sağlam, *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması Uyarınca Sözleşmenin Kurulması (CISG m. 14-24)*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 156; Oral, *Sözleşmenin Kurulması*, s. 78.

⁷⁵ Sağlam, *Sözleşmenin Kurulması*, s. 151; Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht (CISG)*, 8. Aufl., 2025, Art. 18 Rn. 29; Zeytin, *CISG*, s. 111.

⁷⁶ Revised Opinion, art. 6.5, 40.

⁷⁷ Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 18 Rn. 37, 38; Schwenzler and Mohs, “*Old Habits*”, s. 242; Zeytin, *CISG*, s. 112.

⁷⁸ TBK m. 6- Örtülü Kabul: “Öneren, kanun veya işin özelliği ya da durumun gereği açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, öneri uygun bir sürede reddedilmediği takdirde, sözleşme kurulmuş sayılır”.

Muhatabın kabul beyanının hüküm ve sonuç doğurma anı ise 18/2. maddede⁷⁹ düzenlenmektedir. Hükme göre kabul beyanı önerene vardığı anda hüküm doğurur. İlgili düzenleme elektronik iletiler bakımından yorumlandığında yukarıda ret beyanı için yapılan açıklamalar kabul için de geçerlidir. Kabul beyanını içeren elektronik ileti, önerenin bu konuda onayının bulunması şartıyla, önerenin bilgi sistemine ulaşması anında hüküm doğurur⁸⁰.

Elektronik iletiler yazılı olmanın yanı sıra sözlü ya da görsel (hatta emojilerle) şekilde de olabilir. CISG 19/2. maddede⁸¹ geçen “sözlü (*oral*)” terimi, muhatabın, açık ya da örtülü olarak, kendisine bu türden, bu formatta ve söz konusu adres üzerinden elektronik ileti gönderilmesine onay vermiş olması koşuluyla, elektronik olarak iletilen sesleri kapsamaktadır⁸². CISG 18/2. maddede yer alan sözlü icabın derhal kabul edilmesi gerektiği yönündeki kural anlık iletişim araçları ile yürütülen⁸³ durumlar için geçerlidir. Bunun dışında sesli mesaj gibi elektronik iletilerde muhatabın derhal kabul veya ret beyanında bulunmasına gerek olmadığı kanaatindeyiz. Nitekim Danışma Kurulu, tüm ses içeren elektronik iletilerin “sözlü (*oral*)” kabul edilmeyeceğini belirtmektedir.

Sözleşmenin kurulması sürecinde, kabul için bir süre belirlenmişse ve elektronik ortamda yapılan bir öneri söz konusu ise bu süre hangi andan

Örtülü kabul hakkında detaylı bilgi için bkz. Eren, *Genel Hükümler*, s. 289; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 102 vd.; Oğuzman ve Öz, *Genel Hükümler Cilt-I*, s. 70, 71.

⁷⁹ “Bir icabın kabulü, kabul açıklamasının icapta bulunana varması anında hüküm doğurur. Bir kabul, kabul açıklamasının icapta bulunana, tespit ettiği süre içinde veya süre tespit edilmemesi halinde, icapta bulunan tarafından kullanılan iletişim araçlarının hızı da dahil olmak üzere işlemin koşulları dikkate alındığında, makul bir süre içinde ulaşmazsa, hüküm doğurmaz. Aksi hal ve şartlardan anlaşılmadıkça sözlü icap derhal kabul edilmelidir.” (CISG m. 18/2).

⁸⁰ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 9; Revised Opinion, art. 5.2, s. 39. Bu beyanın öneren tarafından okunmuş olması ya da içeriğinden haberdar olması gerekmez. Öneren bakımından erişilebilir olması yeterlidir. Diğer bir ifade ile amaç isterse beyanı okuma fırsatına sahip olmasını sağlamaktır (Revised Opinion, art. 5. 2; Oral, *Sözleşmenin Kurulması*, s. 87).

⁸¹ “(2) Buna karşılık, kabul beyanı oluşturmaya düşünülen, fakat icabın şartlarını esaslı olarak değiştirmeyen eklemeler veya sapmalar içeren icaba yönelik cevap, kabul sayılır; meğerki icapta bulunan, haklı bir gecikme olmaksızın bu uyumsuzluklara sözlü olarak itiraz etmiş veya bu yönde bir bildirim göndermiş olsun. Bunu yapmadığı takdirde icabın şartları kabul beyanındaki değişikliklerle birlikte sözleşmenin içeriğini oluşturur.”.

⁸² Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 11.

⁸³ Anlık sohbet araçları veya çevrimiçi toplu görüşme araçları (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams vs.) ile yapılan görüşmeler esnasında muhatabın derhal cevap verme zorunluluğu olabilir. Danışma Kurulu bu gibi durumları CISG 18. madde kapsamında değerlendirmektedir. Revised Opinion, art. 6.6, 40.

itibaren başlayacaktır? CISG 20/1. maddedeki düzenlemeyi⁸⁴ yorumlayan Danışma Kurulu üç tip elektronik mesaj aracının esas alınabileceğini ifade etmiştir: 1) Elektronik posta ile gönderilen öneriler, 2) Pasif internet sitelerinde yer verilen öneriler, 3) İletişimin gerçek zamanlı gerçekleştiği anlık sohbet platformları⁸⁵. Bu yöntemler ile gönderilen öneriler hususunda Danışma Kurulu teklifin ne zaman yapıldığının genellikle belli olduğu ve dolayısıyla sürenin başlangıç tarihinin belirlenmesinin zor olmadığını belirtmektedir⁸⁶. İnternet ağı üzerinde yapılan işlemlerin genellikle saniyesine kadar kayıt altında tutulduğu bir teknoloji ile yürütülen elektronik iletiler bakımından herhangi bir ispat sorunu yaşanma ihtimalinin düşük olduğunu belirtebiliriz.

Günümüzde e-postalar ne zaman gönderildiklerine ve ne zaman alındıklarına dair bilgi içerirler⁸⁷. Bu bakımdan, bir e-posta yazışmasında öneride bulunan tarafından belirlenmiş olan kabul süresi, ilgili e-postanın gönderilmesi anından itibaren işlemeye başlar. Sözleşmede düzenlenen “varma anı” terimi, elektronik iletinin muhatabın bilgi sistemlerine ulaşım anına tekabül edecek şekilde yorumlanmalıdır. Danışma Kurulu da bu yönde görüş bildirmiştir. Gerekçe olarak e-postaların gönderilme anının kolaylıkla belirlenebilir olması ve e-postaların klasik anlamdaki mektupların işlevsel muadili olarak kabul edilmesi gösterilmektedir⁸⁸.

Önerilerin internet sitelerinde bulunmaları halinde -bunların hukuki anlamda öneri teşkil edip etmedikleri tartışmalı olmakla birlikte- internet sitesinin işleticisi veya sahibi konumundaki öneren söz konusu önerinin

⁸⁴ “(1) Bir telgraf veya mektupta icapta bulunan kimse tarafından belirlenmiş olan kabul süresi, telgrafın gönderilmek üzere verildiği tarihten veya mektupta gösterilen tarihten veya bu yoksa zarf üzerindeki tarihten itibaren işlemeye başlar. Telefon, teleks veya eşzamanlı diğer haberleşme araçları yoluyla icapta bulunan tarafından belirtilen kabul süresi icabın muhataba vardığı andan itibaren işlemeye başlar.”.

⁸⁵ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 12-13.

⁸⁶ Revised Opinion, art. 7.3, 40.

⁸⁷ Elektronik posta kategorisinde yer alan KEP (Kayıtlı Elektronik Posta), resmi yazışmaların güvenli bir şekilde yapılabilmesi için tasarlanmıştır. Resmi yazışmalarda üçüncü kişilerle paylaşılmayan bilgilerin güvenli bir şekilde karşı tarafla paylaşılması KEP ile mümkündür. Şirketler için zorunlu olan kayıtlı e-posta hizmeti, internet ortamında güvenli yazışma işlemi için gereklidir. Bkz. Ptt, <https://pttkep.gov.tr/> (Erişim:15.042025).

⁸⁸ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 13. Sürelerin tatil günlerine denk gelmesi durumu için bkz. Mehtap İpek İşleten, “Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) ve Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Sözleşmenin Kurulması”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın (CISG) Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi Özel Sayısı (2013), s. 113 vd; Sağlam, *Sözleşmenin Kurulması*, s. 281 vd.; Yasemin Yücesoy Yılmaz, “Vienna Satım Antlaşması Hüükümlerine Göre Kabul”, *TAAD*, 7/30 (2017), s. 438.

belirli bir süre için bağlayıcı olacağını açıkça belirtebilir. Örneğin “kaçırılmayacak teklifimiz yalnızca 5 gün süre ile geçerlidir” gibi bir bilgilendirme görseli koyabilir. Ancak böyle bir görselde sürenin hangi andan itibaren başlayacağı açık değil ise başka hukuki sorunlar meydana gelebilir. Bu tarz tekliflerde sürenin başlangıcı bakımından CISG 8. madde kapsamında⁸⁹ bir değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmektedir⁹⁰. Buna göre teklif sahibinin (önerenin) teklif ve bitişi için bir tarih koyma imkanına sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda öneri süresi net olmakla beraber böyle bir bilgilendirme konulmadığında nasıl hareket edileceği hususunda şöyle bir yorum yapılabilir: Muhatap açısından değerlendirme yapılarak sürenin, teklifin ilgili tarafından ilk öğrenildiği andan itibaren işlemeye başladığı kabul edilmelidir. Diğer bir ifade ile müstakbel birer alıcı olan ilgililerden her biri için sürenin o ilgilinin teklifi gördüğü andan itibaren başlaması gerekir. Burada ispat aracı olarak ilgililerin internet sitesinin kampanya sayfasını ilk görüntülediği anın *log* kayıtları gösterilebilir. Buna karşın eşzamanlı haberleşme araçları (Whatsapp, Bip, Telegram, Hangouts vs.)⁹¹ ve canlı sohbet odaları üzerinden yapılan öneriler 20/1. madde kapsamında değerlendirilmelidir⁹². Örneğin, gönderen bu platformlar üzerinden bir öneride bulunmuş ve süre olarak iki saat tanımlıysa, süre önerinin muhataba varma anından itibaren işlemeye başlar.

Muhatap öneriyi ilk gördüğü an reddedebilir. Sözleşmenin kurulmasını engelleyen ret beyanı 17. maddede düzenlenmektedir⁹³. Muhatap bir elektronik ileti vasıtası ile ret beyanında bulunuyor ise, önerenin açık veya örtülü olarak kendisine bu formatta ve söz konusu adres üzerinden elektronik ileti gönderilmesine izin vermesi koşuluyla, ret beyanını içeren elektronik ileti önerenin bilgi sistemine yahut sunucusuna ulaştığı anda öneri, hükmünü yitirir⁹⁴. Muhatap bu noktadan sonra kabul beyanı göndererek bir sözleşme

⁸⁹ “(1) Bu Antlaşmanın amacı çerçevesinde taraflardan birinin beyanları ve diğer davranışları onun iradesine uygun olarak yorumlanır, yeter ki karşı taraf bu iradeyi bilsin veya bilmemesi mümkün olmasın. (2) Eğer fıkra 1 uygulanamıyorsa, taraflardan birinin beyanları ve diğer davranışları, karşı taraf ile aynı konuda makul bir kişinin aynı koşullarda bunlara vereceği anlama göre yorumlanır. (3) Taraflardan birinin iradesini veya makul bir kişinin anlayışını tespit edebilmek için özellikle taraflar arasındaki sözleşme görüşmeleri, aralarında oluşmuş alışkanlıklar, teamüller ve tarafların sonraki davranışları da dahil olmak üzere olayın ilgili tüm koşulları dikkate alınır.”.

⁹⁰ Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 20, Rn. 12.

⁹¹ Bu uygulamalarda elektronik iletinin gönderilme anı, teslim edilme anı ve alıcı tarafça okunma anı sunucularında kayıt altına alınmaktadır.

⁹² Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 20, Rn. 12.

⁹³ “İcap geri alınamaz olsa bile, red beyanı icapta bulunana vardığı anda hükmünü yitirir” CISG m. 17. TBK’da ise bu hükmü birebir karşılayan bir hüküm bulunmamaktadır.

⁹⁴ Revised Opinion, art. 5, s. 39.

akdedemez⁹⁵. Bununla beraber, öneren tarafından yapılan süreli tekliflerde muhatap tarafından ilk başta “kabul edilmeyen” bir e-posta adresine yahut elektronik platforma gönderilen öneriler muhatap tarafından süresi içinde daha sonradan kabul edilmesi durumunda öneren için bağlayıcı olacaktır⁹⁶.

4. Gecikmiş Kabul

Gecikmiş kabul CISG 21. maddede düzenlenmektedir. Muhatap, öneriye karşı geç kabul beyanında bulunabilir. Bu türden bir beyanın kabul hükmünde olabilmesi için önerenin gecikmeksizin muhatap bu yönde sözlü olarak haberdar etmesi veya bu içerikli bir bildirim göndermiş olması gerekir (m. 21/1). Geç kabul beyanı muhataba elektronik ileti olarak da gönderilebilir. Önemli olan, bildirimin muhataba hangi şekilde iletildiği değil, muhataba iletilmiş olmasıdır⁹⁷.

Maddenin ikinci fıkrasında ise iletişim araçlarından kaynaklanan gecikmiş kabul beyanına ilişkin bir düzenleme yer almaktadır. Madde metni TBK 5/3 ile uyumludur⁹⁸. Gecikmiş kabul beyanının geçerli olabilmesi için kabul beyanını içeren mektup ya da herhangi yazılı bir belgeden, gereği gibi iletilmiş olsaydı, önerene zamanında ulaşacak koşullarda gönderilmiş olduğunun anlaşılması gerekmektedir (CISG m. 21/2). Bu hükmü elektronik iletiler bağlamında bir örnek ile açıklamak gerekirse: İnternet servis sağlayıcı ya da taraflar arasındaki satım ilişkisinde kullanılan bilgi sistemlerinden kaynaklanan arıza sebebiyle kabul beyanını içeren elektronik iletinin önerene zamanında ulaşmaması durumunda bu hüküm uygulanabilir. Öte yandan gecikmiş kabul beyanına karşı önerenin gecikmeksizin, sözlü ya da yazılı olarak bu beyanı kabul etmediğini bildirmemiş olması gerekir (CISG m. 21/2). Yani öneren, gecikmiş kabul beyanı ile sözleşmeyi kurma yönünde iradeye sahip olmalıdır.

5. Kabul Beyanını Geri Alma

Muhata, kendisine yöneltilen öneriyi başta kabul edip daha sonra bu kabul beyanını geri almak isteyebilir. Böyle bir geri alma zamanında gerçekleşirse sözleşmenin kurulması engellenmiş olur⁹⁹. CISG 22. maddeye

⁹⁵ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 8.

⁹⁶ Revised Opinion, art. 4.3, 5.11, s. 39.

⁹⁷ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 15-17; Revised Opinion, art. 2.1, s. 38.

⁹⁸ TBK m. 5/3: “Zamanında gönderilen kabul, önerene geç ulaşır ve öneren onunla bağlı olmak istemezse, durumu hemen kabul edene bildirmek zorundadır.”.

⁹⁹ Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 22 Rn. 1. CISG’da önerinin aksine kabul beyanının yalnızca geri alınabileceği öngörülmüş olup kabulden vazgeçme düzenlenmemiştir. Sözleşmenin kurulmasını sağlayan diğer bir ifade ile hüküm doğurmuş bir kabul beyanından

göre geri alma beyanı kabulün hüküm doğurma anından önce veya kabulle aynı anda önerene ulaşmış olması kaydıyla geçerli olur¹⁰⁰. Klasik iletişim araçları bakımından kabul beyanı gönderene ulaşmadan önce muhatap tarafından geri alınabilecek durumda iken; elektronik iletilerde bu pek mümkün değildir. Bununla beraber mektup gibi klasik iletişim araçları ile gönderilmiş bir kabul beyanı, gönderenin hakimiyet alanına girmeden evvel başka bir elektronik ileti ile her zaman geri alınabilir. Hatta Danışma Kurulu, geri alma beyanının öneren tarafından okunması gerekmediği yönünde görüş bildirmiştir¹⁰¹.

C. Sözleşmeden Dönme

CISG’da belirli şartlar sağlandığı takdirde sözleşme ilişkisinin kendiliğinden (*ipso facto*) sona ermesine ilişkin bir mekanizma öngörülmemiştir¹⁰². Sözleşmeden dönme hakkına temel oluşturabilecek bir durum meydana geldikten sonra bu hakkın kullanılabilmesi için dönme beyanında bulunulması gerekir¹⁰³. CISG 26. maddeye göre; “sözleşmenin ortadan kaldırılması beyanı, ancak diğer tarafa bildirim yapılması halinde hüküm ifade eder”¹⁰⁴. Madde metnindeki “bildirim” terimi muhatabın, açık veya örtülü bir şekilde, kendisine bu türden, bu formatta ve söz konusu adres üzerinden elektronik ileti gönderilmesine onay vermiş olması koşuluyla, elektronik iletileri de kapsadığından dönmeye ilişkin bildirim bu yolla da yapılabilir¹⁰⁵. Zira önemli olan bildirimin ne şekilde yapıldığı değil, muhataba iletilmiş olmasıdır¹⁰⁶.

Sözleşmeden dönme beyanının ne zaman hüküm ifade edeceği konusu doktrinde tartışmalıdır. Katıldığımız görüşe göre koşullara uygun araçlarla

vazgeçmek mümkün değildir. Ancak tarafların aksini kararlaştırabileceği kabul edilmektedir. Bu konuda bkz. Zeytin, *CISG*, s. 119; Yücesoy Yılmaz, “Kabul”, s. 441.

¹⁰⁰ Benzer bir düzenleme TBK 10. maddede yer almaktadır. TBK’ya göre; geri alma beyanının, önerene kabul beyanından önce ya da aynı anda ulaştığı takdirde geçerli olacağı düzenlenmiştir. Ayrıca bkz. Eren, *Genel Hükümler*, s. 293; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 105; Oğuzman ve Öz, *Genel Hükümler Cilt-I*, s. 61.

¹⁰¹ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 18.

¹⁰² Işıl Yelkenci, *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014, s. 140.

¹⁰³ Yelkenci, *Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*, s. 141.

¹⁰⁴ CISG’ın İngilizce metninde “sözleşmenin feshedildiğine dair beyan” anlamına gelen “a declaration of avoidance of the contract” ifadesi kullanılmaktadır. Bkz. “Authentic English text of the CISG”, <https://cisg-online.org/Text-of-the-Convention/Authentic-English-text-of-the-CISG> (Erişim:27.04.2025).

¹⁰⁵ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 19.

¹⁰⁶ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 19; Revised Opinion, art. 2. 1, s. 38.

yapılmış bir irade açıklamasındaki gecikme ve hataların, alıcıyı bu irade açıklamasına dayanma hakkından mahrum bırakmayacağını öngören ve beyanın ulaşmama riskini satıcıya yükleyen CISG’nin 27. madde hükmü karşısında, dönme beyanının ulaşmakla değil gönderilmekle beraber hüküm ifade ettiğini kabul etmek gerekir¹⁰⁷. Kaldı ki, CISG kapsamında yapılacak olan bazı beyanlarda ulaşma anının esas alındığı haller özel olarak belirtilmektedir (Örneğin m. 48/4, m. 63/2, m. 65, m. 79/4)¹⁰⁸. Görüldüğü üzere dönme beyanı özel olarak sayılan bu durumlar arasında yer almamaktadır.

D. Tarafların Yükümlülükleri

Yukarıdaki başlıklar altında satım sözleşmesinin kurulma sürecinde elektronik iletilerin kullanımı ele alınmıştır. Ancak elektronik iletilerin sözleşme kurulduktan sonraki safhalarda kullanılması da mümkündür. Nitekim CISG’nin “Malların Satımı” başlıklı 3. kısmında yer alan çeşitli hükümleri, Danışma Kurulu tarafından tek tek ele alınmıştır. Örneğin “Genel Hükümler” kapsamında yer alan 27. maddenin¹⁰⁹ yorumuna göre sözleşmenin kurulmasından sonra taraflarca yapılacak bir bildirim, talep ya da başkaca bir ileti muhatabın, açık veya örtülü olarak, kendisine bu türden, bu formatta ve söz konusu adres üzerinden elektronik ileti gönderilmesine onay vermiş olması halinde, her zaman elektronik olarak gönderilebilir veya yapılabilir¹¹⁰. Burada önemli olan bildirimin ne şekilde yapıldığından ziyade, muhataba iletilmiş olmasıdır. Konuyla ilgili açıklamalar CISG sistematığıne uygun şekilde farklı başlıklar altında aktarılacaktır.

1. Satıcının Yükümlülükleri

Satıcının yükümlülükleri CISG 30. maddede sayılmış olup, bunlar: Sözleşmede ve CISG’da öngörüldüğü şekilde malları teslim etmek, onlara ilişkin belgeleri vermek ve malların mülkiyetini geçirmektir. Bu maddenin devamında ise malların teslimi ve belgelerin verilmesini, malların sözleşmeye

¹⁰⁷ Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 26 Rn. 14; Yelkenci, *Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*, s. 143; Zeytin, *CISG*, s. 147.

¹⁰⁸ Yelkenci, *Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*, s. 143. Aksi yöndeki görüşe göre dönme beyanı karşı tarafa ulaştığı an hüküm ifade eder (Yelkenci, *Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*, s. 143, dn. 23).

¹⁰⁹ “Antlaşmanın bu kısmında açıkça aksi düzenlenmedikçe, sözleşme taraflarından birinin bu kısma uygun bildirim, talep veya diğer bir açıklaması koşullara uygun araçlarla yapılmışsa, bu açıklamanın iletimindeki bir gecikme veya hata veya ulaşmaması olması açıklamada bulunan tarafı ona dayanmak hakkından yoksun bırakmaz.”.

¹¹⁰ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 20.

uygunluğu ile üçüncü kişilerin hak ve taleplerini düzenleyen hükümler bulunmaktadır¹¹¹.

Malların alıcıya teslim edilmek üzere taşınmasını düzenleyen 32. madde hükmündeki¹¹² satıcının alıcıya bildirim yapma yükümlülüğü elektronik iletiler vasıtasıyla yerine getirilebilir¹¹³. Yine alıcının sözleşmeye aykırılık saptadığı ya da saptaması gereken tarihten itibaren makul bir süre içerisinde satıcıya sözleşmeye aykırılığı bildirmemesi durumunda, bu sözleşmeye aykırılığa dayanma hakkını kaybedeceğini öngören 39/1. madde¹¹⁴ hükmündeki “bildirim” için de aynı husus geçerlidir. Zira bildirimin ne şekilde yapıldığından ziyade alıcıya iletilmiş olması önem arz etmektedir¹¹⁵. Danışma Kurulu madde metinlerindeki “bildirim (*notice*)” teriminin, alıcının açık ya da örtülü olarak, kendisine bu türden, bu formatta ve söz konusu adres üzerinden elektronik ileti gönderilmesine onay vermiş olması koşuluyla, elektronik iletileri de kapsadığını açık olarak belirtmiştir¹¹⁶.

¹¹¹ Satıcının teslim borcunun yeri ile ilgili düzenlemeler 31. maddede, malların taşıyıcıya verilmiş olması durumu 32. maddede, teslim tarihi 33. maddede, mallara ilişkin belgelerin teslimi ise 34. maddede yer almaktadır. 35 ile 44. maddeler arasında ise malların sözleşmeye uygunluğu ve üçüncü kişilerin hak ve talepleri konuları düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler hakkında detaylı bilgi için bkz. Büşra Şahin Aydın, “*Viyana Satım Antlaşması (CISG) Kapsamında Satıcının ve Alıcının Yükümlülükleri, Uygulama Örnekleri ve Türk Borçlar Kanunu ile Karşılaştırılması*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 73/4, s. 2925-2982; Durak, Alıcının Yükümlülükleri, s. 56 vd.; Zeytin, CISG, s. 153 vd.

¹¹² “(1) Satıcı, sözleşmeye veya bu Antlaşmaya uygun olarak, malları bir taşıyıcıya vermiş ancak mallar, üzerlerine ayırt edici bir işaret konulmak suretiyle, taşıma belgeleriyle veya başka herhangi bir şekilde açıkça sözleşmeye tahsis edilmemişse, satıcının göndermeyi alıcıya bildirmesi ve malları özel olarak belirlemesi gerekir.” Bu duruma örnek olarak malların taşındığı geminin adının alıcıya bildirilmesi gösterilmektedir. Gemide başkaca benzer mal taşınmıyorsa bu bilgi yeterlidir. Aksi halde alıcıya ait malın işareti (örneğin çuval ya da kutu numarası) de bildirilmelidir. Bkz. Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 32 Rn. 8.

¹¹³ Bu hüküm bakımından CISG 27. maddeye atfı yapılmakta ve bildirimin herhangi bir şekle tabi olmadığı, “koşullara uygun araçlarla yapılmış olması”nın yeterli olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 32 Rn. 8.

¹¹⁴ “(1) Alıcı, bir sözleşmeye aykırılık saptadığı veya saptaması gerektiği tarihten itibaren makul bir süre içinde satıcıya, sözleşmeye aykırılığı türünü de belirterek bildirmezse, bu sözleşmeye aykırılığa dayanma hakkını kaybeder. (2) Her halde, alıcı, malların fiilen kendisine verildiği tarihten itibaren en geç iki yıllık bir süre içinde sözleşmeye aykırılığı satıcıya bildirmezse, bu sözleşmeye aykırılığa dayanma hakkını kaybeder; meğerki, bu süre sözleşmesel bir garanti süresiyle bağdaşmıyor olsun.”

¹¹⁵ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 21.

¹¹⁶ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 21. Ayrıca Kurul, bu maddeler kapsamında yapılan bildirimlerin hüküm doğurmasına ilişkin olarak 15. ve 27. madde yorumlarına atıfta bulunmaktadır (Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 21, 22). Bu konuda bkz. Bu çalışma, III, B, 1 ve 2.

CISG 43. maddede¹¹⁷ alıcının, üçüncü kişinin hakkını ya da talebini öğrendikten veya öğrenmesi gerektiği andan itibaren, makul bir süre içinde satıcıya bu hak veya talebin mahiyetini belirten bir bildirimde bulunmaması halinde 41. madde¹¹⁸ veya 42. madde¹¹⁹ hükümlerine dayanma hakkını kaybedeceği, satıcının üçüncü kişinin hakkını ya da talebini ve bunun mahiyetini bilmesi durumunda ise 1. fıkra hükmüne dayanamayacağı öngörülmektedir¹²⁰. Madde metninde sözü edilen bildirim satıcının bu hususta onayının bulunması koşuluyla alıcı tarafından elektronik ileti aracılığıyla yapılabilir¹²¹. Ancak satıcı ilgili türden elektronik mesajların kendisine iletilmesi yönünde bir onay vermemiş olsa dahi, 43/2. madde kapsamında satıcının talepten haberdar olduğunun ileri sürülebileceği Danışma Kurulu görüşünde ifade edilmektedir¹²².

Son olarak üzerinde durulması gereken husus ise satıcıya ek süre tanınmasıdır. CISG 45/3. madde hükmü uyarınca sözleşmenin satıcı tarafından ihlali halinde alıcının seçimlik haklarından birine başvurması üzerine satıcıya mahkeme yahut hakem tarafından ek bir süre tanınmamaktadır. Ancak mahkemece veyahut hakem heyetince tanınmayan bu imkân CISG 47/1. maddede¹²³, sözleşmenin ihlalinin giderilmesi amacıyla alıcıya bahsedilmiş olup alıcının satıcıya yükümlülüklerini ifa etmesi için makul uzunlukta ek bir süre tanıyabileceği öngörülmektedir ¹²⁴. Hükümde

¹¹⁷ “(1) Alıcı, üçüncü kişinin hakkını ya da talebini öğrendikten veya öğrenmesi gerektiği andan itibaren, makul bir süre içinde satıcıya bu hak veya talebin mahiyetini belirten bir bildirimde bulunmazsa 41. veya 42. madde hükümlerine dayanma hakkını kaybeder. (2) Satıcı, üçüncü kişinin hakkını ya da talebini ve bunun mahiyetini biliyor idiyse fıkra 1’e dayanamaz.”.

¹¹⁸ “Satıcı, üçüncü kişilerin her türlü hak ve taleplerinden ari mallar teslim etmek zorundadır, meğerki, alıcı bu hak ve taleplere konu malları almayı kabul etmiş olsun. Bununla birlikte, bu hak veya talep sınaî ya da diğer bir fikrî mülkiyete dayanmaktaysa, satıcının borcu 42. maddeye tabidir.”.

¹¹⁹ “(1) Satıcı, üçüncü kişilere ait sınaî veya diğer bir fikrî mülkiyete dayanan ve sözleşmenin akdedilmesi sırasında bildiği veya bilmemesinin mümkün olmadığı hak veya taleplerden ari mallar teslim etmek zorundadır, şu şartla ki, hak ya da talep, (a) malların yeniden satılacağı veya diğer bir şekilde kullanılacağı devletin hukukuna göre mevcut olan bir sınaî veya fikrî mülkiyete dayansın ve taraflar sözleşmenin kurulması sırasında malların bu devlette yeniden satılacağını veya kullanılacağını hesaba katmış olsun; veya (b) bunun dışındaki her halde, alıcının işyerinin bulunduğu devletin hukukuna göre mevcut olan bir sınaî veya fikrî mülkiyete dayansın. (2) Satıcının fıkra 1 uyarınca yükümlülüğü, (a) sözleşmenin kurulduğu anda alıcının hakkı ya da talebi bildiği veya bilmemesinin mümkün olmadığı halleri; veya (b) hak ya da talebin, alıcının, satıcının kullanımına sunduğu teknik çizim, tasarım, veya başkaca veriden kaynaklandığı halleri kapsamaz.”.

¹²⁰ Bu konuda ayrıca bkz. Zeytin, CISG, s. 198.

¹²¹ Atamer vd., Danışma Kurulu Görüşleri, s. 22.

¹²² Atamer vd., Danışma Kurulu Görüşleri, s. 22.

¹²³ “(1) Alıcı satıcıya, yükümlülüklerini ifa etmesi için makul uzunlukta ek bir süre tanıyabilir.”.

¹²⁴ Türk hukukunda ise ilgili düzenleme TBK 123. madde hükmüne göre taraflardan birinin temerrüde düşmesi halinde söz konusudur. Bu bakımdan TBK 123. madde uyarınca hâkimden borçlunun borcunu ifa etmesi için bir süre istemek veya 124. madde uyarınca alıcı, satıcının

satıcıya verilecek süre özel bir şekle tabi tutulmamıştır. Bu bakımdan bu süre elektronik ileti vasıtasıyla da tanınabilir¹²⁵. Taraflar arasında bir uyuşmazlık çıkması halinde alıcının yalnızca, 27. madde uyarınca ek süre bildirimini uygun araçlarla gönderdiğini kanıtlamakla yükümlü olup bildirimin ulaştığını kanıtlamakla yükümlü olmadığı belirtilmektedir¹²⁶.

2. Alıcının Yükümlülükleri

Alıcının yükümlülükleri ve yine bu kapsamda satıcının hakları CISG 3. Kısım 3. Bölümde 53 vd. maddelerinde düzenlenmektedir. 47. maddeye uyumlu olarak sözleşmenin alıcı tarafından ihlali halinde satıcıya da yükümlülüklerini ifa etmesi için makul uzunlukta bir ek süre¹²⁷ verme hakkı tanınmaktadır (m. 63)¹²⁸. Ek süre verilmesi herhangi bir şekle tabi tutulmadığından sözlü ya da yazılı şekilde bildirimde bulunulabilir¹²⁹. Bu bakımdan madde elektronik iletileri de kapsamaktadır. Alıcının kararlaştırılan süre içinde ifada bulunamayacağına ilişkin olarak satıcıya yapacağı bildirim (m. 63/2) elektronik iletilerle de yapılabilir¹³⁰.

Sözleşmenin alıcı tarafından ihlali halinde satıcının sahip olduğu haklar kapsamında düzenlenen 65. maddede satıcıya, alıcının belirlememesi halinde “malların şeklini, ölçüsünü ve diğer niteliklerini belirleme hakkı” tanınmaktadır¹³¹. Satıcının bu belirlemeyi bizzat yapması halinde bunun

temerrüdü için satıcıya ek bir süre vermek zorundadır. Kanun koyucu bu yolla borçluya, temerrüdün ağır sonuçlarından kurtulabilmek için son bir imkân tanımış olmaktadır. Verilecek süre özel bir şekle tabi değildir. Ancak, ispat kolaylığı açısından yazılı şekilde yapılması daha faydalı olacaktır. Yine, hâkimden süre verilmesinin istenmesi durumunda da bunun yetkili hâkimden istenmesi gerekecektir. Eren, *Genel Hükümler*, s. 1245 vd.; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 709.

¹²⁵ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 23.

¹²⁶ Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 47 Rn. 22.

¹²⁷ Ek süre verilmesindeki temel amaç sözleşmeye aykırılığın giderilmesidir. Erhan Kamışlı, *CISG Uyarınca Alıcının Yükümlülükleri ve Sözleşmeye Aykırılık Halinde Satıcının Hakları*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 50.

¹²⁸ “(1) Satıcı alıcıya, yükümlülüklerini ifa etmesi için makul uzunlukta ek bir süre verebilir. (2) Bu süre içinde yükümlülüklerini ifa etmeyeceği konusunda alıcıdan bir bildirim almadıkça, satıcı, bu ek süre içinde, sözleşmeye aykırılık halinde sahip olduğu hukuki imkânlardan hiçbirine başvuramaz. Ancak bu yüzden satıcı, gecikmiş ifa nedeniyle tazminat talep etme hakkını kaybetmez.”

¹²⁹ Schlechtriem et al., *Kommentar zum UN-Kaufrecht*, Art. 63 Rn. 6; Zeytin, *CISG*, s. 257.

¹³⁰ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 24. Türk Hukukunda ise ek süre bildiriminin ticari satımlarda nasıl yapılacağı hususunda TTK 18/3. madde hükümleri dikkate alınmalıdır. Buna göre, tacirler arasındaki ek süre bildiriminin “noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile” yapılması gerekir.

¹³¹ “(1) Sözleşme uyarınca malların şeklini, ölçüsünü veya diğer niteliklerini alıcının belirlemesi gerekiyor ise ve alıcı bu belirlemeyi kararlaştırılan tarihte veya satıcının talebinin ulaşmasından itibaren makul bir süre içinde yapmamışsa, satıcı, sahip olduğu diğer haklara hâlel gelmeksizin, alıcının, kendisi tarafından bilinebilecek ihtiyaçlarına göre bu belirlemeyi bizzat yapabilir. (2) Satıcı belirlemeyi bizzat

ayrıntıları hakkında alıcıya yapacağı bildirim ve farklı bir belirleme yapması için ona tanıyacağı makul süreye ilişkin bildirim elektronik iletiler vasıtasıyla yapılabilir¹³². Pek tabii bunun ön koşulu muhatabın açık veya örtülü bir şekilde, kendisine bu türden iletilerin gönderilmesine onay vermiş olmasıdır.

3. Hasarın İntikali

CISG'in konusunu oluşturan milletlerarası mal satımlarında genel olarak malların uzun mesafeler aşarak bir yerden başka bir yere taşınması ve dolayısıyla taşıma esnasında malın hasar görme ihtimalinin yüksek olması nedeniyle bu hasara kimin katlanacağı meselesi ayrıca önem arz etmektedir¹³³. "Hasarın intikali" konusu Sözleşme'nin 66-70. maddeleri arasında düzenlenmektedir.

Mesafeli (malların taşınmasını gerektiren) satım sözleşmelerinde hasarın alıcıya ne zaman geçeceğini öngören 67. madde¹³⁴ kapsamındaki bildirimler elektronik ileti vasıtasıyla yapılabilir. Malların açıkça sözleşmeye tahsis edildiğine dair alıcıya yapılacak olan bildirimin elektronik ileti vasıtasıyla yapılabileceğini ifade eden Danışma Kurulu, önceki başlıklar altında incelenen tüm hükümlerde olduğu gibi bildirimin şeklinin değil, alıcıya iletilmiş olmasının önemli olduğunu vurgulamıştır¹³⁵. Fakat önceki hükümlerin aksine burada geçerli bir elektronik bildirimden bahsedebilmek için alıcının kendisine daha önceden elektronik ileti gönderilmesine onay vermiş olmasının aranmayacağını ifade etmektedir. Buna gerekçe olarak malların üzerine ayırt edici işaretler konmak suretiyle ya da farklı bir biçimde

yaparsa, bunun ayrıntıları hakkında alıcıyı bilgilendirmesi ve ona farklı bir belirleme yapması için makul bir süre tanınması gerekir. Alıcı, satıcının açıklamasının ulaşmasından sonra, bu olanağı, verilmiş süre içinde kullanmazsa, satıcı tarafından yapılmış belirleme bağlayıcı olur." TBK'da içerik olarak bu hakkı tam olarak karşılayan bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak TBK 87. madde uyarınca "seçimlik borçlarda, hukuki ilişkiden ve işin özelliğinden aksi anlaşılmadıkça, edimlerden birinin seçimi borçluya aittir." Bu hüküm, sözleşmeye aykırılık durumunda değil, doğrudan satıcıya edimi belirleme hakkı verir. Bu konuda bkz. Eren, *Genel Hükümler*, s. 1084 vd.; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 609 vd.; Oğuzman ve Öz, *Genel Hükümler Cilt-I*, s. 298 vd.

¹³² Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 24.

¹³³ Zeytin, *CISG*, s. 268.

¹³⁴ "(1) Satım sözleşmesi malların taşınmasını gerektiriyorsa ve satıcı malları belirli bir yerde vermeye mecbur değilse hasar, malların, alıcıya ulaştırılması amacıyla, satım sözleşmesine uygun olarak ilk taşıyıcıya verilmesi ile alıcıya geçer. Satıcının malları belirli bir yerde taşıyıcıya vermesi gerektiyorsa malların o yerde taşıyıcıya verilmesine kadar hasar alıcıya geçmez. Satıcının malları temsil eden belgeleri alkoyma hakkı olsa bile, bu, hasarın intikaline etki etmez. (2) Ancak mallar, üzerlerindeki ayırt edici işaretler, taşıma belgeleri, alıcıya yapılacak bildirim veya diğer herhangi bir yolla açıkça sözleşmeye tahsis edilmediği sürece hasar alıcıya geçmez."

¹³⁵ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 25. Ayrıca Kurul, bu madde kapsamında yapılan bildirimlerin hüküm doğurmasına ilişkin olarak m. 15 ve m. 27 yorumlarına atıfta bulunmaktadır (Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 26).

açıkça sözleşmeye tahsis edildiği diğer durumlarda da alıcının onayına gerek duyulmadığını göstermektedir¹³⁶.

4. Satıcı ve Alıcının Yükümlülüklerine İlişkin Ortak Hükümler

Satıcı ve alıcının yükümlülüklerine ilişkin ortak hükümlerin düzenlendiği CISG 71-73. maddelerinde elektronik iletileri ilgilendiren düzenlemeler mevcuttur. İfanın askıya alınmasını düzenleyen 71. madde¹³⁷ kapsamında yapılacak bildirimlerde elektronik iletiler kullanılabilir. Sözleşmeden dönme hakkının düzenlendiği 72. maddede¹³⁸ yer alan “bildirim” terimi de elektronik iletileri kapsamaktadır. Yine tarafların sorumluluktan kurtulmalarını gerektirecek durumlar ve bu durumlarda yapılacak işlemlerin düzenlendiği 79. madde¹³⁹, taraflardan birinin yükümlülüklerini ifa etmesine ilişkin bir engelin varlığıyla ilgili olarak diğer tarafa yapılacak bildirimler de elektronik iletiler vasıtasıyla yapılabilir¹⁴⁰. Benzer şekilde malların muhafazası ve satımını düzenleyen 88. maddenin

¹³⁶ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 25.

¹³⁷ “(1) Taraflardan biri, sözleşmenin kurulmasından sonra, karşı tarafın; (a) ifa veya ödeme kabiliyetindeki ciddi bir yetersizlik nedeniyle veya (b) sözleşmeyi ifaya hazırlanmasındaki veya sözleşmenin ifası sırasındaki davranışları nedeniyle yükümlülüklerinin esaslı bir kısmını ifa etmeyeceğinin anlaşılması durumunda, kendi yükümlülüklerinin ifasını askıya alabilir. (2) Satıcı, 1. fıkradaki nedenlerin ortaya çıkmasından önce, malları göndermiş olduğu takdirde, malların alıcıya verilmesini, alıcının elinde kendisine bu malları edinme hakkı veren bir belge bulunsu dahi engelleyebilir. Bu fıkra hükümleri, sadece alıcı ve satıcı arasında mallar üzerindeki haklara ilişkindir. (3) Malların gönderilmesinden önce veya sonra sözleşmenin ifasını askıya alan taraf, askıya alma keyfiyetini derhal karşı tarafa bildirmek ve karşı tarafın sözleşmeyi ifa edeceğine dair yeterli teminat göstermesi durumunda ifaya devam etmek zorundadır.”.

¹³⁸ “(1) Sözleşmenin ifa tarihinden önce, taraflardan birinin sözleşmeyi esaslı şekilde ihlâl edeceği aşıkâr ise, diğer taraf sözleşmenin ortadan kalktığını beyan edebilir. (2) Sözleşmenin ortadan kalktığını beyan etmek niyetinde olan taraf, süre elverdiği takdirde karşı tarafa, yükümlülüklerinin ifasına dair yeterli teminat göstermesine olanak tanımak amacıyla, keyfiyete ilişkin makul bir bildirimde bulunmalıdır. (3) Karşı taraf yükümlülüklerini ifa etmeyeceğini beyan ettiği takdirde 2. fıkra hükümleri uygulanmaz.”.

¹³⁹ “(1) Taraflardan biri yükümlülüklerinden birini ifa etmemesinin, denetimi dışında kalan bir engelden kaynaklandığını ve bu engeli, sözleşmenin kurulması anında hesaba katmasının veya engelden ve sonuçlarından kaçınmasının veya bunları aşmasının kendisinden makul olarak beklenemeyeceğini ispatlaması halinde ifa etmemeden dolayı sorumlu tutulmaz. (2) Taraflardan birinin yükümlülüklerini ifa etmemesi, sözleşmeyi kısmen veya tamamen ifa etmek ile görevlendirdiği bir üçüncü kişinin ifa etmemesinden kaynaklanıyorsa, bu tarafın sorumluluktan kurtulması ancak; (a) Fıkra 1 uyarınca sorumluluktan kurtulmuş olduğu takdirde ve, (b) Görevlendirmiş olduğu kişiye 1. fıkra hükmünün uygulanması durumunda görevlendirilen kişi de sorumluluktan kurtulacak olduğu takdirde mümkündür. (3) Bu maddede öngörülen sorumluluktan kurtulma, engelin var olduğu dönem için geçerlidir. (4) İfa etmeyen taraf, engeli ve kendisinin ifa kabiliyeti üzerindeki etkilerini diğer tarafa bildirmek zorundadır. Bu bildirim, ifa etmeyen tarafın engeli bildiği veya bilmesi gerektiği andan itibaren makul bir süre içinde karşı tarafa ulaşmazsa, ulaşmama olgusundan kaynaklanan zararı ifa etmeyen taşır. (5) Bu madde, tarafların bu Antlaşma uyarınca tazminat talebi dışındaki herhangi bir hakkını kullanmasını engellemez.”.

¹⁴⁰ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 29.

ilgili fıkraları¹⁴¹ kapsamında, malları muhafaza etmekle yükümlü olan tarafın malları satma niyetine ilişkin bildirimi bakımından da elektronik iletiler kullanılabilir¹⁴². İlgili düzenlemeler kapsamında yapılan elektronik bildirimlerin geçerli olmasının ön koşulu alıcının açık ya da örtülü olarak, kendisine bu türden, bu formatta ve söz konusu adres üzerinden elektronik ileti iletilmesine onay vermiş olmasıdır¹⁴³.

Danışma Kurulu tarafından 2024 yılında revize edilmiş 1 numaralı Görüş'te taraflarca onay verme şeklinde verilecek rızanın "açık rıza" şeklinde olmasının şart olmadığı, "örtülü (zımni) rıza" vermenin de yeterli olacağı yönündeki görüş tekrarlanmaktadır¹⁴⁴. Zımni rıza, tarafların bildiği veya bilmesi gerektiği milletlerarası mal satım ilişkilerinde yaygın olarak bilinen ve ilgili ticari ilişkilerde düzenli olarak uyulan teamüller kapsamında tesis edilebilir. Taraflar iletişim araçlarını sınırlandırmadıkça, yaygın olarak kullanılan yöntemlere dair karine oluşur. Bu karine tarafların süreç içerisindeki tutum ve davranışlarına göre güçlenebileceği gibi zayıflayabilir.

Tarafların süreç içerisindeki davranışları teamül oluşturmakla beraber hukuka aykırı nitelikte kabul edilebilecek elektronik iletilerin kullanımı hususu tartışmalıdır. Danışma Kurulu güncel görüşünde elektronik ileti olarak hukuka uygun¹⁴⁵ her türlü bilişim/dijital araç kullanımına cevaz vermektedir. Üzerinde ayrıca durulmasında fayda görülen başka bir husus taraflar arasında iletişim aracı olarak kullanılan e-posta hesaplarının hafızalarının dolması yahut kullanıcıdan kaynaklı başka bir teknik sorun yaşanması halinde sözleşmenin akıbetinin ne olacağıdır. CISG Danışma Kurulu'nun revize edilmiş görüşüne göre bu gibi durumlarda sorumluluğun elektronik iletinin alıcısında olduğu belirtilmektedir¹⁴⁶.

¹⁴¹ "(1) 85 veya 86. madde uyarınca malları muhafaza etmekle yükümlü olan taraf, diğer taraf, malların zilyetliğini devralmaktan veya bunları geri almakta veya semeni veya muhafaza masraflarını ödemekte makul olmayan ölçüde geç kalmış ise bunları uygun bir şekilde satabilir. Şu kadar ki, satma niyetine ilişkin olarak diğer tarafa makul bir bildirimde bulunulmuş olsun. (2) Mallar çabuk bozulacak türdence veya bunların muhafazası makul sayılamayacak masrafı gerektirecekse, 85 veya 86. madde uyarınca malları muhafaza etmekle yükümlü olan taraf, bunları satmak için uygun önlemleri almak zorundadır. Mümkün olduğu ölçüde diğer tarafa satma niyetine ilişkin bildirimde bulunulmalıdır."

¹⁴² Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 30.

¹⁴³ Atamer vd., *Danışma Kurulu Görüşleri*, s. 26-30.

¹⁴⁴ Revised Opinion, art. 4.3, 5.11, s. 39.

¹⁴⁵ Örneğin; internetin karanlık yüzü olarak adlandırılan "dark-web" uygulamaları üzerinden yapılan işlemler birçok devlet ve uluslararası yetkili otoriteler tarafından takip edilemediği için "ispatlanabilirlik" bakımından muhatap alınmadığı gibi, belirli durumlarda bu platformların kullanımı dahi hukuk sistemleri tarafından korunmamaktadır.

¹⁴⁶ Revised Opinion, art. 2.12-14, s. 38.

SONUÇ

Dünya ticaretinin kapsamı ve CISG’a taraf olan devletler göz önünde bulundurulduğunda Sözleşme’nin milletlerarası satım hukuku alanındaki önemi açıktır. Türkiye’nin bu sözleşmeye taraf olmasıyla birlikte Sözleşme’nin iç hukukta doğrudan uygulanabilir hale gelmesi ise konunun Türk hukuku bakımından önemini bir üst noktaya taşımıştır. Nitekim Türk hukuk doktrininde CISG’ın bir bütün olarak ya da farklı bölümlerinin ele alındığı pek çok çalışma kaleme alınmıştır. Bu çalışmada ise CISG sistematığına uygun bir şekilde elektronik iletilerin sözleşme ilişkisindeki kullanımı ile hüküm ve sonuçları inceleme konusu yapılmıştır.

CISG Danışma Kurulu’nun revize edilmiş 1 Numaralı Görüşünde belirtildiği üzere Sözleşme metni hazırlandığı yıllarda (1980 öncesi) taraflar arasındaki iletişim kâğıt posta kullanımının ağırlıklı olduğu geleneksel yöntemlere dayanmaktaydı. Günümüzde ise bu yöntem büyük oranda terk edilmiş olup satım sözleşmelerinde yaygın olarak elektronik iletişim araçları kullanılmaktadır. CISG metni kaleme alınışı itibarıyla, satım sözleşmelerinin kurulmasından feshedilmesine kadar her aşamasında elektronik iletilerin kullanılmasını mümkün kılan bir niteliğe sahiptir. Bununla birlikte ilgili hükümlerin güncel bir şekilde yorumlanması ihtiyacı açıktır. Bu amaçla Danışma Kurulu tarafından Elektronik İletiler Hakkında 1 Numaralı Görüş yazısı kaleme alınmış (2003) fakat yayınlandığı günden bugüne kadar hızla değişen ve gelişen teknoloji, bu görüşün de gözden geçirilmesini gerektirmiş ve geçtiğimiz yıl yukarıda anılan revize edilmiş görüş yayınlanmıştır.

Danışma Kurulu’nun elektronik iletiler konusundaki çalışmaları oldukça önemli ve yol gösterici olmakla birlikte, içinde bulunduğumuz dijital çağda CISG’daki belirli düzenlemelerin yorumlanmasında ihtiyaçlara karşılık veremeyebilir. Çünkü teknolojinin gelişiminin tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar hız kazandığı 21. yüzyılda çok kısa aralıklarla yeni bir dijital ürün veya sistemle karşılaşmaktayız. Çalışmanın ilgili kısımlarında, yeni nesil dijital araçların ve bu araçlar vasıtasıyla kullanılan elektronik iletilerin CISG kapsamında kullanımına dair farklı ihtimaller üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde çalışmanın geneli bakımından varılan sonuç; CISG’ın temel ilkeleri korunarak, mevcut dijital teknolojiler ve milletlerarası mal satım ilişkilerinin geldiği seviye göz önünde bulundurularak sözleşmenin yeniden kaleme alınmasıdır. Nitekim Birleşmiş Milletler ve benzeri uluslararası kuruluşlar tarafından sıklıkla başvurulmuş bir usul olarak CISG+ şeklinde yeni bir sözleşmenin ihtiyaçlara daha fazla cevap vereceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- “CISG Advisory Council Opinion No. 1 (Revised)-Electronic Communications Under CISG”, *Revised Opinion, Internationales Handelsrecht* 25, no. 1 (2025): (ss. 37-40).
- Antalya, Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012.
- Atamer, Yeşim M., Yasemin Kabaklıoğlu Arslanyürek ve Zeynep Damla Taşkın. *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Danışma Kurulu Görüşleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Ayan, Mehmet. *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*. 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Aydoğdu, Yasin. *Hukuk Devletinin Dijital Çağdaki Görünümü (Riskler, Önlemler ve Bir Öneri Olarak Robot Yargıçlar)*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023.
- Benoliel, Uri and Shumel I. Becher. “The Duty to Read the Unreadable”. *Boston College Law Review*, 60 (2019): (ss. 2255-2296).
- CISG- Online. “CISG Advisory Council Opinion No. 1 Electronic Communications Under CISG”. https://cisg-online.org/files/ac_op/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_1.pdf. (Erişim: 27.02.2025).
- CISG-Online. “1979 Secretariat Commentary”. <https://cisg-online.org/Travaux-preparatoires/1979-secretariat-commentary> (Erişim: 02.04.2025).
- Durak, Yasemin. *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Alıcının Yükümlülükleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 24. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019.
- Gümüşlü, Gülce. “Milletlerarası Akitlerde Elektronik İletişimin Kullanılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63/2 (2014): (ss. 329-364).
- Güngör, Müberra ve Gökhan Evren. *İnternet Sektörü ve Türkiye İncelemeleri*. Ankara: Telekomünikasyon Kurumu Yayını, 2002.
- Hatemi Hüseyin ve K. Emre Gökyayla. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.
- İşleten, Mehtap İpek. “Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) ve Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Sözleşmenin Kurulması”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın (CISG) Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi Özel Sayısı* (2013): (ss. 111-136).
- Kamışlı, Erhan. *CISG Uyarınca Alıcının Yükümlülükleri ve Sözleşmeye Aykırılık Halinde Satıcının Hakları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Kaya, Mehmet Bedii. *Elektronik Ticaret Hukuku-Ticari Elektronik İletiler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 23. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.

- Leiner, Barry M., Vinton G. Cerf, David D. Clark et al., *Brief History of the Internet*, Internet Society, 1997.
- Longman Dictionary of Contemporary English*. London: Pearson Education Limited, 2011.
- Oğuzman ve M. Kemal ve M. Turgut Öz. *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler Cilt-I*. 17. Bası, İstanbul: Vedat Kitabevi, 2019.
- Oral, Tuğçe. *Viyana Satım Antlaşması'nda Sözleşmenin Kurulması*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Sağlam İpek, *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması Uyarınca Sözleşmenin Kurulması (CISG m. 14-24)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Schlechtriem/Schwenzer/Schroeter, *Kommentar zum UN-Kaufrecht (CISG)*. 8. Aufl., 2025.
- Schwenzer, Ingeborg and Florian Mohs. "Old Habits Die Hard: Traditional Contract Formation in A Modern World". *Internationales Handelsrecht*, 6/6 (2006): (ss. 239-246).
- Schwenzer, Ingeborg and Florian Mohs. "Sözleşmenin Kurulması". *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG)* (Ed. Yeşim Atamer). 2. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Şahin Aydın, Büşra. "Viyana Satım Antlaşması (CISG) Kapsamında Satıcının ve Alıcının Yükümlülükleri, Uygulama Örnekleri ve Türk Borçlar Kanunu ile Karşılaştırılması". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 73/4 (2024): (ss. 2925-2982).
- Watnick, Valerie. "The Electronic Formation of Contracts and the Common Law Mainbox Rule". *Baylor Law Review*, 56 (2004): (ss. 175-204).
- Yelkenci, Işıl. *Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.
- Yıldız, Sevil. "İnternet Servis Sağlayıcılar ve Cezai Sorumlulukları". *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3 (2002): (ss. 167-184).
- Yücer Aktürk, İpek. "Viyana Satım Sözleşmesi Kapsamında Satıcının Ayıptan Doğan Sorumluluğu", *Ankara Barosu Dergisi*, 1 (2015): (ss. 209-238).
- Yücesoy Yılmaz, Yasemin. "Viyana Satım Antlaşması Hükümlerine Göre Kabul", *TAAD*, 7/30 (2017): (ss. 423-473).
- Zaremba, Jochen. "International Electronic Transaction Contracts Between US and EU Companies and Customers". *Connecticut Journal of International Law*, 18 (2003): (ss. 479-512).
- Zeytin, Zafer. *Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hukuku – Cısg – Incoterms*. 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Zhang Rui. "The Impact of Electronic Communications on the Formation of International Sales Contracts: Successes and Limitations of CISG Advisory Council Opinion No. 1.". *Studies in Law and Justice*, 3/3 (2024): (ss. 71-74).
- <https://cisg-online.org/>
- <https://dictionary.cambridge.org>
- <https://ironcladapp.com>
- <https://pttkep.gov.tr/>

<https://sozluk.gov.tr/>
<https://uncitral.un.org>
<https://www.lexpera.com.tr>
<https://www.starlink.com>
<https://www.statista.com>